

ПРОСВЈЕТА

ЛИСТ ЗА ЦРКВУ И ШКОЛУ

УРЕЂУЈЕ КАНЦЕЛАРИЈА МИНИСТАРСТВА ПРОСВЈЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА.

СВЕСКА

III.

Изази половином свакога мјесеца у свескама — Цијена је у Црној Гори фор. 2, а изван ње фор. 3. — Рукописи се не враћају, а претплате се шаљу администрацији, а сва писма и новине у замјену шаљу се уредништву на Цетиње. Писма пак треба да буду франкирана и власторучнијем потписом утврђена ради знања од кога долазе, ма и не било потписа на дописима. — Претплаћује се на годину.

ГОДИНА

XI.

К. Ц. ГЛАВНО НАДЗОРНИШТВО
ОСНОВНИЈЕХ ШКОЛА

Број 372.

Цетиње, 21. Фебруара 1900 год.

BIBLIOTEKA

Господи учитељима и учитељицама К. Ц. основ. школа.

Има неколико окружница, које су вам упућене од стране овог Надзорништва, у којима се похваљује — у опште — ваш озбиљни рад и труд, који улажете око васпитања наше младежи, а опомињу — у појединости — немарни за њихову неуредност и немарност, наређујући им, да се својски заузму око повјерене им дужности и дајући им у исто вријеме за то нужне савјете и напутке. Овакве окружнице издавате су на основу школског закона и наставног плана, да се у својој дужности према њима управљате.

Надзорништво се ипак и послје тога с незадовољством увјерило о некијем немарностима и неуредностима, као: I

I. Неуредно се шаљу: ђачки спискови -- почетком школске године; мјесечни извјештаји — свршетком свакога мјесеца; испитни — годишњи — извјештаји (које сваки уредни учитељ спреми вазда до испита и ревизору готов поднесе, а овај, заједно са својим — ревизорским — извјештајем и другим што се од ревизора тражи, овом Надзорништву у своје вријеме спроведе); извјештаји о родитељским скуповима и говорима на истијема и извјештаји о Светосавској Прослави. Без овога се не

може ни дознати ни правилно оцијенити рад и способност учитеља(—це). Да се то не би и у будуће догађало поступаће се с немарнијема и неуреднијема овако:

1. Који учитељ не буде готов до 1 јуна сваке година са свијем школскијем протоколима, протоколом дневног рада, испитним извјештајем, школским љетописом и инвентаром школских ствари (с копијама од ова три пошљедња за Главно Школско Надзорништво), тај ће изгубити од своје плате у корист државне касе а. вр. фиор. 30.

2. Који(—а) не испуни све што се захтијева у наредби овог Надзорништва од 27 октобра 1894 год., томе ће се одузети за поједино неизвршење означенијех тачака (види Школски Закон стр. 95) први пут по а. вр. фиор. 5. а други пут по фиор. 10. — У седмој тачци исте наредбе (од 27 окт. 1894 год.) чини се само та измјена, да је сваки учитељ(—ца) дужан редовно сваке године приредити до испита и ревизору предати предавања, за која се у реченој тачци говори.

3. Онијем учитељима(—цама) који ни до сада нијесу послали испитни извјештај од прошле 1898—9 школске године, списак ђака од ове школ. године, а тако и мјесечне извјештаје, овијем се наређује, да све речено пошаљу овом Надзорништву најдаље до 15. априла ове год., у противном случају поступиће се наспрам немарнијех као што је означено у тачци првој.

4. Учители(—це), којијема је близу пошта, дужни су шиљати овом Надзорништву извјештаје за сваки прошли мјесец најдаље до 10 дана сваког текућег мјесеца. Оне пак школе, које су удаљене од поште, као: Горанско, Црквице и друге овијема сличне, могу шиљати извјештаје кроз један или два мјесеца, ако им не деси се прилика, да га прије пошљу. Али и у овом случају дужни су сваког мјесеца приредити извјештај у своје вријеме, као и они, који су близу поште, и поднијети га мјесном школском надзорнику, да га потпише, и с тако готовијем извјештајем да чека прилику, кад му испане да га пошље.

II. Примјеђује се, да неки учители(—це) из недовољног разлога изгоне дијете из школе, као: за слабу способност у науци, или какав обични дјечији несташлук, који није предвиђен школским законом и наредбама.

Учитељ(—ца) је дужан постојаним трудом, великом стрпљивошћу и очинском љубављу и најслабију дјецу учити, неваспитану васпитавати и покварену исправљати.

С тога се наређује, да по сада ниједан учитељ не смије ишћерати дијете из школе, без претходног одобрења овог Над-

зорништва. Једино може га привремено уклонити из школе док о учињеној ђачкој погрешци (за коју мисли да је право ишћерати ђака из школе) тачно извјести ово Надзорништво и од истога добије ријешење.

Ш. Према примљеним мјесечним извјештајима примјећује се, да неки врло мало пажње обраћају на распоред наставног материјала тако, да имамо таквијех извјештаја, у којијема учитељ каже, да је до 1. јануара пријешао све, што се наставним планом прописује за разреде, које он држи. Из овога би се морало закључити: да је учитељ(-ца) или неспреман да предмет обради онако, како треба, или на то не обраћа довољно пажње, него једино жели, да предмет што прије пријеђе, а не да га што ваљаније обради. На овај начин учи се никако. Може бити, да нека дјеца и науче с великом муком механично по неку дату им, а методично необрађену лекцију, али већина је веће никако научити, а учитељ се на то не обзире, него иде с лекцијама све напријед. Дијете, које није научило прву лекцију, не може на овај начин ни другу. Тако се дјетету створи један хаос у глави и не зна, шта ће да ради, те омрзне и на школу и на учење, чему повода дају и честе казне, које учитељ неправилно употребљује за њега, те услед тога дјеца често изостају и бјеже из школе, и последице је га лако приморати да у њу иде.

Учитељ, који овако ради, гријеши ако мисли, да ће дијете стићи при понављању оно, што није научило у прве лекције. Понављање јесте мајка учењу, али само онда и за оно, што се од почетка редовно, поступно и темељно научи.

За овакво понављање не треба толико времена, колико неки мисле, него много мање, јер што се једном ваљано пријеђе, то за дуго остаје у памети, те је довољно још једном испред испита цио предмет прегледати и допунити.

Ово заиста веће вјеровати они, који кажу, да су до краја мјесеца децембра пријешли с ђацима цио наставни материјал, или да су већ при свршетку, јер дјеца код таквијех учитеља ништа лакше не иде понављање, него да ништа нијесу ни почињали учити, него може бити још теже — што им учитељ више задаје.

Нек овакви прву лекцију даду ђацима методично, па тако другу и трећу и т. д. настављајући и везујући једну с другом; пошто најприје прву пропита и увјери се, да је ђаци добро знају, па тек онда настави другу и т. д. доводећи их у свезу с првијема.

На овај начин учитељ понавља с ђацима сваки дан и зна, што му и колико му који ђак зна, и не даје нову лекцију, док ђаци не науче прву.

Затијем долази понављање недјељно, мјесечно, дво и тро мјесечно и т. д. Према овоме лако ћете видјети, да није потреба пет и шест мјесеца понављања, а само три мјесеца настављања, него да ће довољно бити и мјесец дана пред испит, па да учитељ каже, да је пријешао све, што се наставним планом прописује за његове разреде и да ће се увјерити, да му ђаци много боље знају, да им је учење ишло лако, да им је учење било занимљиво, и да су свакад имали по нешто *ново* да уче, а не све једно те исто. Овако дијете добија вољу за науку — боље учи, мање га учитељ кажњава и не изостаје од школе.

Према свему у овој тачци реченом види се, да немају разлога ни они учитељи, који говоре, да је Наставни План преопширан, као ни они, који кажу, да све њим прописано прелазе до 1 јануара. За ово се је увјерило ово Надворништво још и од учитеља, који не дангубе, а методично предају тако, да се цио материјал прописан Наставним Планом за поједине разреде може врло лако и темељно обрадити течајем школске године.

Учитељи, којих се ове нацртане тачке строго се опомињу, да не само шљедују овдје изложенијем напутцима, него и све своје, слободно вријеме да употребе на читање педагошких и других поучних књига, на усавршавање својих способности. Ниједан учитељ не може бити добар, ако остане само при ономе знању, које је из школе изнио.

Лијеп примјер рада и усавршавања у свом позиву показују учитељи Морачке и Ријечке нахије. Тако има већ неколико година да у Морачкој нахији постоји учитељско удружење, а у Ријечкој тек од прошле године. Према извјештајима о њиховом раду и постављеном задатку можемо се надати, да ће тај њихов рад бити користан за њихово специјално усавршавање, а тиме у исто вријеме и за наставу и васпитање школске младежи. Па и са самом том установом удружења и узајамног потпомагања и обавјештавања дају лијеп примјер не само школској омладини, него и дотичном народу. Они на својим сједницама донесе поједина предавања и друге педагошке радове, подносе их друштву на реферисање и оцјену; дају практична предавања у појединијем школама и разредима; прегледају дневни рад сваког учитеља дотичне школе; критикују међу

собом рад појединих својих чланова, што је за похвалу хвале, а што није исправљају и упућују на оно, како треба и т. д. и т. д.

IV. Дошле су неколике жалбе Министарству Просвјете на ниешкијску књижару, што није на вријеме или никако послала наручене књиге. Министарство не прима такве жалбе, нити ће на њих одговарати. Учитељи имају своје наруџбине шиљати једино Повлашћеној Књижари на Цетиње, која је обвезана снабдијевати све школе књигама и за сваку неуредност Министарству одговорна.

V. За личне ствари, као за одсуство и друго, ово Надзорништво одговараће само на оне депеше, у којима буде одговор плаћен.

VI. Гдје има више учитеља на једној школи, за сваку немарност у извршењу Школског Закона и Наредба одговоран ће бити управљајући учитељ, а овај нека пази, да млађи свршавају у своје вријеме све, што се од њих према реченоме захтијева.

Управљајући треба да потпише на сва званична писма и своје име и презиме, а не само „Школска Управа“, као што неки раде, а тако и сви они, који су мјесто свог имена и презимена потписивали „Школска Управа“ или „Управа Школе.“

По одобрењу г. Министра Просвјете и Црквенијех Послова.

Главни Школски Надзорник

Ђуро Поповић.

КРАТКИ УСТАВ
или
ЦРКВЕНО ПРАВИЛО
ЗА УЧЕНИКЕ
БОГОСЛОВСКО - УЧИТЕЉСКЕ ШКОЛЕ.

по рускоме
пише М. М.

На литургији антифони псалом 18., глас 2. Небеса повѣдають славу Божию, творение же рече его возвѣщаетъ твердь; — День дни отрыгаетъ глаголъ и ношъ ноши возвѣщаетъ развѣтъ; — Во всю землю изыде вѣщание ихъ, — слава и нынѣ.

На сваки стих поје се: Молитва ми Богородицы Спасе спаси насъ. Антифон 2., псалом 19. Услышитъ тя Господъ въ день печали, защититъ тя имя Бога Яковля. Послетъ ти помощь отъ святаго и отъ Сиона заступитъ тя. На сваки стих поје се: Спаси ны утѣшителю благій, поющыя ти аллилуѳа. — Антифон треѳи, псалом 20. Господи силою твоею возвесетися царь, и о спасеніи твоёмъ возрадется зѣло. — Желаніе сердца его даль еси емъ, и хотѣнія устну его вѣси липилъ его. — Яко предварилъ еси его благословеніемъ благостыннымъ, положилъ еси на главъ его вѣнецъ отъ камене честна. На сваки стих поје се тропар празника. Входное: Вознесыйся Господи силою твоею, воспоемъ и поемъ силы твоя. Тропар празника. Слава и нынѣ, кондак празника. Мѣсто трисвятое поје се: Елицы во Христа крестистеся; прокимен глас 8. Во всю землю изыде вѣщаніе ихъ, и въ концы вселенныя глаголы ихъ. Апостол дѣваній зач. 3. Егда скончавашася дніе пятидесятницы; Јевангелије од Јована зач. 27. Въ послѣдній день великій празника; за достойно поје се ирмос Радѣйся Царице, и до оданија. Прическа Дѣхъ твоей благій наставитъ мя на землю правъ. Отпуст као на јутреѳи без множества.

Кад се отпуст литургије сврши, свештеник отпочне одмах са: Благословенъ Богъ нашъ вечерню: Царю небесный и псалом: Благослови дѣше моя Господа; и велика јектенија. На Господи воззвахъ стихире празника на 6. глас 4. самогласан: Преславная днесъ; слава и нынѣ, глас 6. Царю небесный; Входъ с кадионицом. Свѣте тихій, прокимен велики, глас 7. Кто Богъ велий, яко Богъ нашъ, ты еси Богъ творяй чѣдеса. Затим говори дјакон или свештеник: Паки, паки преклонше колѣна, Господъ помолимся; пјевци поју: Господи помилѣй, трипут. Кад сви клекну, клекне и сам свештеник на дверима, окренут лицем народу и чита гласно молитву: Пречисте, нескверне, и кад прве сврши говори се јектенија: Застѣпи, спаси, помилѣй, возстави и сохрани насъ; Пресвятѣю, пречистѣю, и возгласъ: Твое бо есть еже миловати и спасати насъ; јектенија Рцемъ вси, и остало. Возгласъ яко милостивъ и челоѣколюбець Богъ еси; и одмах: Паки и паки преклонше колѣна, као и горе, и кад клекну сви чита свештеник другу молитву: Господи Исѣсе Христе Боже нашъ; затим говори се јектенија мала као и горе и возглас Благоволеніемъ и благостію единороднаго Сына твоего; Сподоби Господи; и паки и паки преклонше колѣна, као и горе и свештеник чита и треѳу молитву: Присно-тежѣщій животный; кад све три прочита, говори малу јектению

као горе, и возглас: Ты бо еси упокоеніе душъ и тѣлесъ нашихъ. Исполнимъ вечернюю молитву нашу. На стиховниѣ стихире празника глас 3. нынѣ въ знаменіе, с прицѣвима, слава и нынѣ, глас 8: Приидите людіе; нынѣ отпѣщаеши, трисвятое, и тропар: Благословенъ еси Христе Боже нашъ, и отпуст велики. Иже отъ отчихъ и божественныхъ нѣдръ; види службеник и многолетство. —

Повечерије мало мјесто достойно ирмос 9. пјесме.

13. *Понедѣљнихъ светога Д8ха. *)*

П. Какво је правило овога дана?

Од. На јутрењи на Богъ Господъ тропар празника трипут. Катизме, сједални празник. Канонъ празника глас 4. са Ирмосом на 6. Катавасија Божественнымъ покровенъ. По 3. пјесми сједалан празника. По 6. пјесми кондак и Икос празника. Чествиш8ю не поје се, но 9. пјесма као јуче. Свјетилан празника двапут, а други једанпут. На хвалите стихире самогласне глас 2. Во пророцѣхъ; Слава и нынѣ, глас 8. Языцы иногда размѣсишася; славословіе велико: тропар празника, јектенија и отпуст празника. Иже во видѣнїи опеченыхъ языкъ и т. д.

На литургији блажени од канона празника пјесма 3. и 6. Входное: Вознесѣйся Господи силою, тропар празника, слава и нынѣ, кондак празника. Трисвятое. Прокимен глас 6. Спаси Господи люди твоя и благослови достояніе твое. Апостол к Ефесемъ вач. 229. Яко чада свѣта родите. Јевангелије од Матеја вач. 75. Блюдите, да не презрете. Икос Радѣйся царице, причасна Д8хъ твой благій.

Пази! Светима, који падну у идућу суботу и недѣљу, поје се служба у петак на повечерију.

14. *Недѣља свијехъ свѣтихъ. **)*

П. Какво је правило ове недѣље?

Од. На малој вечерњи стихире васкрсне глас 8. на 4. слава глас 6. и нынѣ, Богородичан глас 8. На стиховње стихира васкрсна и Богородице; Слава и нынѣ, Богородичан. Трисвятое. Тропар васкрсан, слава и нынѣ, Богородичан.

На великој вечерњи послїје обичног псалма катизма прва цијела. На Господи возвахъ, стихире на 10. глас 8. Васкрсне

*) Велики Типик В. Николајевића, стр. 333.

**) Велики Типик. В. Николајевића, стр. 334.

3. источне 3. и свијех светих 4. глас 6. подобан Духовни въти, слава, глас 6. Мченикъ божественый ликъ, и нынѣ; Царю небесный. Входъ: Свѣте тихій и паримеја три. На литији стихире храма и светих глас 1. Вѣры самогласиємъ; слава глас 5. нынѣшнему торжествѣ и нынѣ, Богородичан Храмъ и дверь еси. На стиховнѣ стихире глас 8. с припјевима. Слава, глас 6. приидите вѣрнии, и нынѣ, Богородичан творецъ и избавитель мой. На благословеніи хлѣбовъ: Богородице Дѣво двапут и свијех светих тропар глас 4. Иже во всемъ мѣрѣ једанпут. Ако нема бденија на Господи возвахъ стихире васкрсне 3. источна 1. и свијех светијех 6. На стиховнѣ стихире васкрсне глас 8. с припјевима; слава глас 6. и нынѣ Богородичан. По трисвятомъ тропар васкрсан слава свијех светих, и нынѣ Богородичан.

На јутрењи на Богъ Господь: тропар васкрсан глас 8. Съ высоты снизшелъ во всемъ мѣрѣ, и нынѣ: Еже отъ вѣка утаенное; катизме; сједални васкрсени с Богородичнима; Ангелскій соборъ; Ипакон степени и прокимен гласа. Јевангелије по Матеју зач. 116. Единонадесятъ ученицы. *) Воскресеніе Христово; Псалом 50. Слава: молитвами Апостоловъ милостиве, и нынѣ, молитвами Богородицы, Помилуй мя Боже, стихира глас 6. Воскресъ Исусъ отъ гроба; Какон октоиха глас 8.; васкрсан са ирмосом на 4. и крстоваскрсан на 2. и Богородици на 2. и свијех светих на 6. глас исти. Катавасија: Отверзъ уста моя. (Од данас до 1 Августа, поје се ова катавасија.) По 3. пјесми сједалан глас 8. Праотець отецъ. По 6. пјесми кондак глас 8. Яко начатки естества и икос. На 9. пјесми поје се Честнѣишю, святъ Господь Богъ нашъ: глас 8. свјетилан васкрсан, слава, светих, и нынѣ Богородичан. На хвалите стихире на 8., васкрсне 4. и источна 1. и светих 3. глас 4. подобан. Святѣя Господь с припјевима. Слава, стихира Јевангелска глас 1. На горѣ идущимъ и нынѣ: Преблагословена еси, Славословіе велико, тропар васкрсан, јектенија и отпуст обични Воскресій изъ мертвыхъ. —

Пази! Ако је храм свијех светих, на малој и великој вечерњи, на јутрењи и литургији поје се све, као кад падне велики свети, који има бденије у недјељу. Послије полијелеја величаније. Величаемъ васъ Апостолы, мченицы, пророцы и вси святіи, и чтемъ святю память вашѣ, вы бо молитѣ за насъ Христа Бога нашего. Псалом избрани, Блаженъ мжѣ бойся Господа,

*) Од данас почињу се читати Јевангелија јутрења редом.

сједалан светих писан послије 3. пјесме, степени гласа. Прокимен и Јевангелије светима. Воскресеніе Христово: псалом 50., слава, молитвами всѣхъ святыхъ; и нынѣ; молитвами Богородицы. Мјесто воскресъ Исусъ, поје се стихира свијех светих. Канон васкрсан са ирмосом на 4. и Богородице на 2. и светих на 8. остало по реду.

На литургији блажени васкрсна гласа на 4. и од канона светих пјесма 6, на 4. Послије Входа: тропар васкрсан глас 8. и светих; слава и нынѣ, кондак светих. Прокимен глас 8. Помолитесь и воздадите господеву Богу нашем; и светих: Дивенъ Богъ во святыхъ своихъ Богъ Израилевъ. Апостол: Къ Јевреемъ, зачало 330. Святіи вси иже вѣроу. Јевангелије од Матеја зач. 38.: Всякъ иже исповѣсть мя предъ челоуѣки. Причасна: Хвалите Господа съ небесъ и други: Радѣйтесь праведни о Господѣ.

П. *Како се поју тропари и кондаци на литургији у недјељу, кад нема ни пред — ни попразностиа Христовог или Богородичног празника? *)*

Од. 1. Гдје је храм Христов: тропар васкрсан, светог редовног и другог светог, ако га има. Слава: кондак светог редовног, ако би и други свети имао кондак, онда тај долази на славу, и нынѣ кондак васкрсан. Христовог храма тропар и кондак не поју се преко цијеле године.

2. Гдје је храм Богородичан: тропар васкрсан и храма Богородичног и светог редовног и другог светог, ако га има; кондак васкрсан, слава светог редовног, ако други свети има, онда његов кондак долази на славу, (разумије се први бива без славе) и нынѣ: кондак храма Богородичног.

3. Гдје је храм светог: тропар васкрсан; храма светог; светог редовног, и другог светог ако га има; кондак васкрсан, и храма светог, слава светог редовног; ако и други свети има кондак, онда овај долази на славу, и нынѣ: Предстательство христіанъ.

П. *Како се поју тропари и кондаци на литургији у остале дане осим недјеље? **)*

Од. 1. У пред — или попразностиу Христовом: ***)

1. Гдје је храм Христов: тропар пред или по празностиа; затим тропари светог редовног, и другог светог ако има. Слава,

*) Велики типик В. Николајевића. Стр. 336.

**) Велики типик В. Николајевића. Стр. 337.

***) Велики типик В. Никол. Стр. 137.

кондак светог редовног, ако други свети има кондака, онда овај долази на славу, и нынѣ: кондак пред или попразньства. — Храма Христовог тропар и кондак у те дане не поје се.

2. Гдје је храм Богородичин: тропар пред или по празньства, и храма Богородичног и светог редовног и другог светог ако га има. Слава, кондак светог редовног, ако други свети има кондака, онда овај долази на славу, а и нынѣ: кондак пред или попразньства.

3. Гдје је храм светог: тропар пред или попразньства и храма светог, и светог редовног, и другог светог, ако има; или ако онај други има кондак, онда слава кондак другог светог, и нынѣ: кондак пред или попразньства.

2. У пред — или попразньству Богородичном. *)

1. Гдје је храм Христов: тропар храма и пред — или попразньства и светог редовног, и другог ако има; кондак храма, слава светог редовног, ако други свети има кондак; онда слава кондак другог светог, и нынѣ: кондак пред — или попразньства.

2. Гдје је храм Богородичан: тропар пред — или попразньства и светог редовног, и другог светог ако га има; Слава, кондак светог редовног, а ако и други свети има кондак, онда слава кондак тога, и нынѣ: кондак пред — или попразньства. Храма Богородичног — тропар и кондак у те дане не поје се.

3. Гдје је храм светога: тропар пред — или попразньства и храма и светог редовног, и другог светог ако има; слава светог редовног, или ако овај други свети има кондак слава тога, а и нынѣ: кондак пред — или попразньства.

Примједба:

а.) Ако би у те дане пао светитељ, који има бденије, онда ма који храм био: тропар пред — или попразньства Христовог или Богородичног, и светога, који се слави; слава кондак светога, који се слави, и нынѣ: кондак пред — или попразньства Христовог или Богородичног.

б.) Ако би у те дане пало оданије Христовог или Богородичног празника, онда ма који храм био: тропар празника Христовог или Богородичног; слава и нынѣ: кондак празника Христовог или Богородичног.

П. Како иду тропари и кондаци на литургији у остале дане осим недјеље, кад ни пред — ни попразньства Христовог или Богородичног нема? **)

*) Велики типик В. Никок. стр. 337.

**) Велики типик В. Никол. стр. 388.

I. Ако је храм Христов. ***)

Од. 1. У понедјелник, уторник и четвртак: тропар храма Христовог и дана, (у понедјелник: Небесныхъ воинствъ. У уторник: Память праведнаго. У четвртак: Апостоли святии и светоме Николају): Правило вѣры; тропар светог редовног и другог светог ако има; кондак дана (у понедјелник: Архистратизи Божіи; у уторник: Пророче Божій и предтече. У четвртак: Твердія и боговѣщанныя; и вѣ мурѣхъ святе), кондак редовног светог и другог ако има, слава: Со святыми упокой; и нынѣ, кондак храма.

2. У сриједу и петак тропар дана: Спаси Господи люди твоя; и светог редовног и другог светог, ако има; кондак светог редовног и другог светог ако има; слава; со святыми упокой, и нынѣ; кондак храма.

3. У суботу, тропар храма и дана. Апостоли, мѣченицы и помяни Господи яко благъ; ово се не поје, ако редовни свети има тропар, него се поје тропар светог редовног и другог светог, ако има; слава, кондак: со святыми упокой, и нынѣ; кондак: яко начатки естества.

ВИБЛИОТЕКА
 II. Ако је храм Богородичин *).
 CRNE GORE ĐURĐE
 CRNOJEVIĆ

1. У понедјелник, уторник и четвртак тропар храма и дана (виђи горе) и светог редовног и другог светог ако има; кондак дана (као што је напријед казано) и светог редовног и другог светог, ако има; слава, кондак: со святыми упокой, и нынѣ, кондак храма.

2. У сриједу и петак, тропар дана: Спаси Господи люди твоя, и храма светог редовног и другог светог, ако има; кондак дана Вознесѣйся на крестъ; слава со святыми; и нынѣ, кондак храма.

3. У суботу, тропар храма и дана Апостоли, мѣченицы, и помяни Господи, и узима се тропар светог редовног и другог светог, ако има; слава кондак: со святыми, и нынѣ; кондак: яко начатки естества.

III. Ако је храм светого. **)

1. У понедјелник, уторник и четвртак тропар дана (као напријед) и храма, и светог редовног и другог светог, ако га

***) Велики типик В. Никол. стр. 338.

*) Вел. типик В. Никол., стр. 339.

***) Вел. типик В. Никол., стр. 339.

има; кондак дана (као што је казато напријед) и храма, и светог редовног и другог светог, ако га има. Слава со святыми упокой, и нынѣ Престательство христіанъ.

2. У сриједу и петак, тропар дана: спаси Господи, и храма, и светог редовног и другог светог, ако га има; кондак дана: Вознесійся на крестъ, и храма, и светог редовног и другог светог, ако га има. Слава со святыми и нынѣ; Представительство христіанъ.

3. У суботу тропар дана: Апостолаы, мѹченицы и помяни Господи; а ако свети има свој тропар, онда се Помяни Господи изоставља, и поју се тропари светога редовног и другог светог ако има. Слава со святыми и нынѣ; яко начатки естества.

Примједба. — Ако у дане под 1., 2. и 3. означене падне свети, који има бденије, онда ако је храм Христов или Богородичин, поју се тропари и кондаци на литургији овако: Тропар храма Христовог или Богородичног, како је гдје, и светог, који се тога дана слави. Слава, кондак светог, који се слави, и нынѣ: кондак храма Христовог или Богородичног, гдје је који храм. Гдје је храм светога, поју се тропари овако: тропар светога који се слави, слава кондак његов, а и нынѣ: кондак Предстательство Христіанъ.

П. *Како се свједу блгууставителли тропари и кондаци у седмичне дане, осим пред — и попразньства и великихъ свѣтихъ, на вечерњи, и повечерју, на јутрењи посліје Богъ Господь: и благо естъ: на часовима и на литургији.*)*

Од. У недјељу на вечерњи посліје нынѣ отпѣцаеши: долази тропар светога, слава, и нынѣ: Богородичан од мањих на глас тропара. Ако има два света с тропарима. долази најприје тропар првог светог; затим слава, другог светог и нынѣ: Богородичан од мањих по гласу другог тропара. На повечерију: по трисвятомъ: тропар храма Христовог, или Богородичног, и дана: небесныхъ воинствъ; затим храма светога: и Боже отецъ нашихъ; и иже во всемъ мірѣ; слава, кондак Со святыми: и нынѣ: Молитвами Господи всѣхъ святыхъ. Ако није храм Христов или Богородичин, онда најприје тропар дана Небесныхъ воинствъ: и храма светог, затим Боже отецъ наших: Иже во всемъ мірѣ; слава, Со святыми; и нынѣ: Молитвами, Господи.

У понедјељник на јутрењи на Богъ Господь: тропар светог двапут, слава и нынѣ: Богородичан од мањих по гласу тропара светог. Ако и други свети има тропар, онда првог

*) Вел. Типик В. Ник. стр. 340.

светог двапут, слава, тропар другог светог, и нынѣ: Богородичан маѣи по гласу тропара другог светог. Послије Благо есть: тропари као на вечерњи. На часовима тропар славе светога, и нынѣ: Богородичан часова. По трисвятомъ кондак светога. Тако се говоре тропари и кондаци на свијема часовима. Ако други свети има тропар говори се на 1. часу тропари првог светог, слава другог светог, и нынѣ: Богородичан часова. Послије Отче нашъ: долази кондак првог светог. На 3. часу исто тако, само што послије отче наш, долази кондак другог светог. Тако и на осталим часовима, а кондаци на измјенице. Ако други свети нема кондака, говори се послије отче наш кондак једног светог на свима часовима. *)

На литургији послије входа тропар храма Христова или Богородице, и дана, небесныхъ воинствъ, и светог редовног. Ако има два света с тропарима, говоре се оба тропара. Затим кондак храма Христова и дана Архистратизи, и светог редовног. Ако има и други свети кондак, говори се и његов кондак. Слава со святыми, и нынѣ храма Богородице, или ако није њен храм, онда храма Христова.

Ако није храм Христов или Богородице, поје се тропар дана: Небесныхъ воинствъ, и храма светога, и светог редовног и другог светог ако има. Затим кондак дана храма светог и светог редовног, и другог светог ако има. Слава, со святыми: и нынѣ, Предстательство Христіанъ. Кад нема литургије на часовима: Послије Отче нашъ кондак храма Христова и дана, светог редовног, и другог светог ако има; слава, со святыми, и нынѣ, храма Богородице, а гдје није храм Богородице, кондак дана Архистратизи, и храма светог, и светог редовног, и другог светог ако има. Слава, Со святыми и нынѣ, храма Христова или Богородице, а гдје није храм Христов или Богородице, онда и нынѣ, Предстательство Христіанъ.

У понедјельник на вечерњи послије трисвятогъ тропар светога слава и нынѣ Богородичан маѣи по гласу тропара светога. Ако има два тропара светих, онда бива као и у недјелу на вечерњи. На повечерију послије трисвятогъ: тропар храма Христова или Богородице, и дана Память Праведнаго; тропар храма светога и остало као у недјелу, само што мјесто тропара Небесныхъ воинствъ долази тропар Память праведнаго.

У уторник на јутрењи, на Богъ Господъ: тропар светога двапут, слава и нынѣ; Богородичан маѣи по гласу тропара

*) Виђи на страни 78.

светог. Послије Благо естъ, и на часовима тропари и кондаци говоре се као и у понедјелник. (Ако је храм Јована Предтече, онда се свијех његових празника тропари не говоре, јер се њему већ говори тропар дана.)

На литургији иду тропари као и у понедјелник, само што овдје долази тропар и кондак дана Предтечи.

У уторник на вечерњи по трисвятомъ тропар светога, слава и нынѣ; крстобогородичан, по гласу тропара светога; на повечерију трисвятомъ тропар дана, спаси Господи люди твоя, и храма Богородице, и храма светог; затим Боже отецъ нашихъ. Иже во всемъ мрѣ: Слава, Со святыми упокой, нынѣ; молитвами Господи.

Примједба, Храма Христова тропар и кондак не говоре се у уторник и четвртак на повечерију никад, јер се говори тропар дана: Спаси Господи люди твоя, и кондак; Вознесыйся на крестъ. —

У сриједу на јутрењи, на Богъ Господ: тропар светога двапут, слава и нынѣ; крстобогородичан по гласу тропара светога. Послије Благо естъ и на часовима долазе тропари и кондаци као у понедјелник.

На литургији тропар Спаси Господи люди твоя, и храма Богородице, и храма светога, и тропар светог редовног. Кондак дана Вознесыйся и храма светога и редовног светог. Слава Со святыми упокой, и нынѣ, храма Христова или Богородице; а гдје није храм Христов или Богородице, и нынѣ Престательстве Християнъ.

Примједба. — Овако исто иду тропари и кондаци и у Петак.

У сриједу на вечерњи по трисвятомъ тропар светога: слава и нынѣ; Богородичан мањи по гласу тропара светога. На повечерију тропар храма Христова или Богородице, и дана и светог Николая, Правило вѣры. Ако је храм Архангела или Предтече, говори се тропар храма прије дневног тропара, затим тропар дана Апостола Святїи, и храма светог осим апостола, јер се тропар храма ма којег апостола у очи четвртка не говори; затим св. Николају и обични тропари: Боже отецъ нашихъ, и остали. Гдје је храм Христов или Богородице, тропар дана Апостола святїи, и св. Николају, и тропар храма светог или свете; осим храма апостолскога, затим Боже отецъ нашихъ и остали.

(Наставиће се.)

ИЗ ОБЛАСТИ МЕТОДИКЕ.

Пише учитељ.

(Н а с т а в а к.)

4. П р а в о п и с.

У нашој књижевности два су правописа: стари, који је био прије Вука, и нови, којим се данас служимо. По овом правопису важи правило: „Како чујеш да се говори онако и пиши, а како пишеш онако и читај.“ У старо доба правопис се учио преписивањем из књига, морао се је дугим понављањем просто набубати! Дакле, било га је врло тешко научити, и само су га знали образованији људи, док данас скоро свако дијете по свршетку основне школе може писати без битних грешака у правопису; јер у нас колико је гласова, толико је исто и писмена (30), и пише се онако како се говори. —

При писменом раду за правопис ваља пазити на једнакост, а то значи: да се пише овим знацима, који се употребљавају за изговор гласова; *ваљати* ваља пазити на *раздвајање*, што значи: да знају правилно *раздвојити* ријечи на слоге, кад их има повише у једној ријечи, а особито кад се стегу сугласници, на пр. у ријечи: *најбезобразнији*, коју ваља раздвојити овако: *нај-без-о-браз-ни-ји*, *братштво* и т. д.; даље ваља пазити на *велика слова*, т. ј., треба казати дјечи, које се ријечи пишу великим словима и опет кад треба писати великим словом и оне ријечи, које се свагда пишу малим словом; на пр.: свуда и на сваком мјесту особне именице пишу се великим словом, а тако и послије знака питања и дивљења и послије двије тачке, кад се наводе туђе ријечи. — Уз ово ваља ученицима казати *стављање знакова*: *гдје се пише тачка*, *гдје запета*, *гдје двије тачке*, *знак питања* и т. д. — Ове четири групе изучавају се заједно. Још од првог разреда полаже се основ правопису: чистим, јасним и правилним изговором, тако, да ученици чују сваки глас, а у старијим разредима још више се обраћа пажња, особито кад дођу писмени задатци. Из примјера изводе се правила и она се записују у свештице, о којима је било говора. Кад се правилно напише на табли једна ријеч, онда остане слика од те ријечи и правило се лакше запамти. Правописна правила састају се с граматиком и с њоме се изучавају — кроз све вријеме.

Коректура се врши, као што смо напоменули прије о исправљању задатака (писмених радова уопште), ако се може. Иначе кад не може све задатке прегледати и претресати с ученицима грјешке, онда може само *подвући грјешке*, па оставити да ученици исправљају. Или може наредити, да по два и два исправљају сами своје грјешке узајамно. Ово само у крајњим случајевима, јер ученици сами не могу наћи све погрјешке, те је потребно опет да те задатке прегледа учитељ.

Кад се хоће да се држи предавање из ове наставе, може се узети једна прича, или какав чланак из читанке, у коме би имало највише згодних примјера да виде та правила правописна. Учитељ узима реченицу по реченицу и анализује их тражећи правила, а уз то говори и о *интерпункцији*. По свршетку диктује ученицима, да пишу ријеч по ријеч, подводећи их у групе под једно правописно правило. Најзад дође *примјена*. Тё ријечи диктују се у другим реченицама и причама, и сад ученици на основу ранијег знања неће гријешити.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
Г р а м а т и к а.

Да би човек могао владати језиком; да би био у стању правилно исказивати мисли, ~~јему је потребно~~ да зна језична правила, а то се постиже помоћу *граматике*. У прво доба ова се настава предавала догматичким током: давало се ученицима да уче из књиге правила, и држало се да је успјех постигнут, кад су ученици научили што више правила, па и ако та правила нијесу могли примјењивати у осталом раду. Доцније је дошао други правац: почела се граматика ослањати на говор и читанку. У најновије вријеме покренут је још један правац, а тај је, да се граматика учи поступно, *по ш. зв. концентричким круговима* у вези с другим предметима. Ту је заступљена формална страна образовања и материјална. Из овога излази да ова настава нема засебног циља. Она, пошто се изучи, служи као средство у приватном животу, а циљ јој према томе: *да ученик може слободно владати језиком*. Учење граматике потпомаже се разноврсном лектиром, учењем приповиједака, пословица, заговетака и т. д. Што је ко начитанији, тим је живљи и окретнији у језику; и тај ће мање гријешити противу граматичних правила, него онај, који зна „на памет“ граматику, а није ни читао, нити се вјежбао — примјењивао на пракци та правила. —

Грађа за ову наставу узима се из индивидуалног живота ученичког, као год и за *писмене саставе* и *правопис*. За њу има довољно материјала у читанци. У њој се може наћи разноврсних примјера за поједина граматичка правила. При давању ове наставе ваља пазити да се узме оно што је важно и против чега се највише гријешу, као и све оно што потпомаже да се дође до знања правописа и интерпункције; напротив, правила против којих се не гријешу треба да изостану, на пр. стварање множине код неких именица, као и све остале сподности. —

Што се тиче распореда грађе, то се одређује самим развитком ученика. У нижим разредима најобичније ствари, а у старијим грађа се умножава, постаје све виша, опширнија, а за то су нарочито удешене *чештанке*. —

Метод је у овој настави *генетички* (анализа и синтеза), а облик је *уштно развојни*.

Напомена. Ваља покушати да ученици осјете потребу граматичког знања. За тим наставу не треба давати помоћу високих *научних дефиниција*, него помоћу уштно-развојног облика. На тај начин поједина правила остају као својина њихова и нема муке да их запамте ученици. Ту се још понавља све што је учено и тиме се утврђује старо знање. Даље, треба граматика да произиђе из говора: ваља узимати реченице, па у њима тражити правила и по томе тражити од њих да налазе примјере према тим познатим им примјерима. Ово захтијева начело *саморадне*. Гдје год дијете ма из кога предмета учини погрјешку, ваља га исправити и подсјетити на раније изучавано правило.

Нацрт лекције.

Ако ћемо на пр. да учимо о *именицама*, онда ћемо питати: Како се зове ова ствар? — Кажу, ти, Милане! — Како се зове она? — Кажу ти! — Како она друга? — Јоване! — и т. д. Дакле, како се зову све ријечи, које казују име каквоме лицу или ствари?

Све ријечи које казују име каквоме лицу или каквој ствари зову се *именице*. Кад се на тај начин дође до правила, онда се то правило записује у свешчице, те тако с временом ученици дођу до уџбеника, који су сами створили. Послије тога, тражи

се од њих да то примијене на другим примјерима: Узме се какав чланак и у њему се траже именице.

Ако ћемо на пр. да држимо предавање о придјевима, узећемо чланак, у коме има највише примјера за извођење предавања. Узећемо неке реченице, па ћемо придјеве из њих ставити у друге реченице. Ту ће дјеца увидјети, да многи придјеви остају непромијењени и том приликом треба их довести до сазнања, да су то својства, која се дају појединим предметима (лицима, стварима.)

Пошто се дјеца упознају с придјевима у логичном смислу, онда ћемо скренути пажњу дјечју на *о крајке* — *штуље* *придјева*. Повешће се разговор о томе, како се додају ти наставци, у коме случају? — Питаћемо дјецу: шта се највише код њих продаје. Она ће, бесумње, одговорити жито, со, стока и томе слично. Да ли се увијек то продаје по једној истој цијени? — (Не, не продаје.) — Него? — Некад скупље, некад јефтиније. Дакле, цијена се повишава и снижава? — Јесте. — Е, па могу ли се и својства једне ствари повишавати, тако н. пр. да нека ствар има неко својство у вишем степену од друге? — Могу. — Кажи, ти Јоване, један примјер, гдје ћемо видјети да једна ствар има неко својство у вишем степену од друге? Коњ је виши од вола. — Кажи, ти Петре! Злато је скупље од сребра. Итд. Још ти треба навести примјера, у којима ће јасно видјети наставак *ији* или *ји* и предметак *нај*, па онда извести правило помоћу питања: Шта добијају придјеви на крају кад хоћемо да искажемо својство неке ствари у вишем степену? Наћи ће се који ће рећи: *ији* или *ји*. А шта још добијају придјеви, кад хоћемо да кажемо неко својство у највишем степену? — Добијају још у почетку *нај*. — Шта чинимо ми тиме, кад гледамо која ствар има више неког својства од друге? Ако случајно не погоди ниједан, онда ће им учитељ рећи: ми поредимо ствари: која је од њих боља, љепша кориснија итд. (А то се чини с лицима и животињама) — Који је највећи српски пјесник до сада? — Његуш. Који је већи Бранко или Ђура Јакшић?*) итд. Дакле, учиниће неколико поређења да још боље схвате шта је поређење. Е, сад пазите: Ми имамо три степена или ступња поређења придјева. Први је ступањ: кад се каже неко својство, а не пореди се с другим; други је ступањ: кад се каже својство у вишем степену, и трећи је ступањ: кад се

*) Ови су примјери незгодни за дјецу основнијех и нижих разреда средњих школа, те ће учитељи наћи више zgodнијих, а горњи су добри за учитељске исправнике.

каже својство и највишем степену, нпр.: Марко је добар, Милан је бољи, а Петар је најбољи. (Примјери ће доћи узгред уз правило) За тим ће доћи примјена. Узеће се чланак и анализовати, а послије тражиће од њих да измишљају и сами реченице и да налазе примјере у тим реченицама. Најзад ће им показати изузетке од општих правила: добар — бољи, зао — гори итд, а правила, до којих се дошло, ученици ће по његовој заповијести записати у књижице. —

(Н а с т а в и ће с е.)

НЕСУЂЕНИ ВЛАДИКА ПАКРАЧКИ ПРОКОПИЈЕ ПОПОВИЋ.

У хранионици манастира Ораховице у једном орману с фијокама нашао сам једну малену и танану књижицу — у зелене корице увезану, која није ништа друго до нека врста грамате или ти сингелије, коју је владици Прокопију Поповићу издао митрополит црногорски Василије Петровић. Управо ово је дупликат грамате, јер оригиналну грамату, коју му је издао Сава Петровић митрополит црногорски, одузео је Прокопију митрополит карловачки — Павле Ненадовић, зато ћемо доцније видјети. Цијела књижица је руком писана и то доста невјешто. Књижица садржи поуку митрополитову ка епископу Прокопију о високом достојанству епископском. На 14. страни књижице има овај потпис:

Бжнѣю Млѣтнѣю православни митрополит
Скандарински, и приморски и чръние гори

повелитель Смеренн ::

Гавва Петровиць.

Испод тога је другом руком записано ово:

въ кафедралном Архіеп'ско-Митропол: домѣ Н'шемъ На
станевиће Јон. 18.-го 758.-го

На 15. 16. и 17. страни настављен је овај запис:

архиерей прокопиі поповиць рожденіемъ і воспитаніемъ от
области ихъ римскаго цесаро-кравлевскаго величества — изъ Сла-

вовиѣ. преос'щенимъ славонскимъ никифоромъ поставленъ въ диакона і ереа а преос'щенимъ софроніемъ поставленъ во архимандрита стониколаевскаго монастыра ораховици і епископски намѣстникъ. а по преставлени своего еп'ска софроніа пос'щевъ нашимъ братомъ преос'щенимъ митрополитомъ черногорскимъ Саввомъ Петровичемъ на место преставлшагосе славонскаго Софроніа, епископъ славонски Юниа. 18. 1758. года въ черной гори. а понеже архиеп'скупъ и митрополитъ карловачки павль ненадовичъ за тое негодовалъ і от новопос'щенаго еп'ска прокопиа ставленную граматѣ отнялъ. тога ради его преос'щенствъ сіе мое саморѣчное писмо. при самой митрополита сави распи'ски полагаю с приложніемъ нашеа печати ва утверждение свѣдѣтельства его архирейства писавши сие смирени митрополитъ черногорски і приморски зетски і скендериски і ерона сербскаго эвзархъ василіа Петровичъ.

Сниже имена Василијева ударенъ је његов печат, коме је емблем: грб са двоглавим орлом огрнут плаштом, над којим је велика круна. Иза плашта је укрштен крст и архирејска палица. Поље у грбу раздијелено је положеним крстом на 4 дијела, а између кракова крста као да су 4 оцила. У доњем полукругу печата на круженој ленти Епископсави су иницијали (почетна слова) имена, презимена и титуле митрополитове:

Б. М. М. Ч. И. З. Г. Т. Г. Ђ. П.

(Божіею мл'стію Митрополитъ черногорски и зетски, скендериски, трона сербскаго эвзархъ Василіа Петровичъ)

Сјем овога спомена у поменутој књижици, нашао сам у манастирској архиви још један докуменат из год. 1767. бр. 5. (послије поправљен на: 133.), у ком се спомиње име Прокопија владике. Докуменат тај биће свакако концепат читовања тадањег настојатеља ман. Ораховице (игумна Максима) митрополиту карловачком на тужбу снахе владике Прокопија — Бојане, попадије слатинске, што ју је поднијела против игумна и манастира ради тога, што је манастир задржао себи неке ствари владичине посліје смрти његове.

Прва страна тога документа читљива је и разумљива, али другу је конципијенат много исправљао, те јој се баш не зна прави смисао. Зато ћу ја прву страну у цијелости овђена саопћити, дочим ћу с друге споменути оно што је нужно и што сам могао прочитати. Овај ће нам докуменат нешто боље

расвијетлити живот владичин, о ком нам историја до данас ама баш ни бијеле не рече. Докуменат гласи:

Ad 1766. — 5. (133.)

Excellentissime.

Како самъ из'высочайшія Мл'сти, от високографскія Евзценціи вапеш, за предложеніе напротивъ Мене, и монастира Нашега Стовикаевога ораховичкаго, Преставлшагося бывшаго Пароха Слатинскаго Іліе Поповича Боіане попадіе все-нижайше извѣстился, что она помянштая Попадія Бојана, претензию нѣкаковъ за покойнаго Прокипіа, у Монастирю нашемъ во арестѣ бывша, и онамо скончавша жизнь свою, творить: На кое Ея предложеніе, у понизности Елико дознаемся слѣдователною Спеціесфактою извѣстити усждаемся.

Да онъ Прокопіе Еще от дѣтинства услужбе біо кодъ Г'дна Софроніа, Евзарха бывшаго того врѣмена, а после оженію се, и у парохіи стаю, по преставленіи Попадіе опетъ стаяніе свое имао кодъ Г'дна и онъ нѣга покалуѣрию у Пакраци на М'нстирѣ Нашъ Ораховичкѣ, у којей слѣжби Софроніа архимандритъ и Еп'скпъ постао и онамо у Пакраци у Titlt. Архимандритства на М'нтирѣ постао, Потламы, от Еп'ска некѣдъ отишао, и По смрти Еп'ска Софроніа на стране, Еп'скпъ постао и тако и у Бечъ дошао, и тамо, на противъ Г'дна Митрополита 7 година задерживао се, Найпосле по декретаціи І. Ц. В. (= Ихъ Цесарскаго Величества) съ копраломъ подъ именемъ Страже съ двома Солдатма у М'нтирѣ Свой деведенъ и како смо нѣга примила, дали смо Attestatiu (= сведочанство) да смо га примили, заради Сачшваня.....

О смрти владике Прокопија наѣох у кнзи „Протоколль оумирающихъ іеромонаховъ и монаховъ, устроень 1789.“ забиљежено ово:

„Число тек. 5. Преставися рабъ божій Прокопій Поповичъ, Еп'скпъ лѣта Г'дня 1767. М'ца Авгста 10-аго и погребесе 12-таго въ монастирѣ у звоникѣ поживе у достоинствѣ Епископскомъ 12 лѣтъ безъ Епархіе зашто у иномѣ царствѣ получилъ Епископство а всѣхъ лѣтъ житія ею 62.“

Из свега предшаведенога у стању смо саставити од прилике овакав животопис владике Прокопија Поповића:

Прокопије се родио негђе у Славонији тамо од прилике 1705. г. Од детињства био је у служби егзарха, а послије владике покрачкога Софронија Јовановића. Потом се оженио, те га је владика Никифор Стевановић зајаконио и запопио и поставио га негђе на парохију. Пошто је обудовио, прими монашки чин у Пакрацу и причисљен буде браству ман. Ораховице. Доцније га владика Софроније Јовановић постави за свога егзарха, а потом га произведе и за архимандрита ораховачког. Сва је прилика да је сједио у Пакрацу код владике. Доцније остави Пакрац и владика и тумарну у свијет, па се обрјете и у Црној Гори. Кад је у Црну Гору дошао и како се дуго у њој бавио, не зна се. Кад је чуо, да је владика пакрачки Софроније умро (26. 12. 1757.) склони он тадањег митрополита црногорскога Саву Петровића, те га овај на мјесто пок. Софронија посвети на Стањевиће за владикау славонскога 18. Јуна 1758. г. Сигурно га је Сава посветио са владиком Василијем. Какво је његово занимање било, док се у Црној Гори бавио, Бог свети зна. Јамачно је ту дошао да добије достојанство архијерејско, сумњајући, да ће такво моћи добити у митрополији карловачкој ради можда слабих душевних „качестава“ својих. Добивши у Црној Гори палицу архијерејску врати се у Австрију и задржи се 7 година у Бечу, јамачно из страха, да га доле не стрпају у бутуру, што је имао у туђој земљи тражити сан архијерејски. Митрополит Ненадовић одузме му грамату, што ју је добио од митрополита Саве; а Прокопије, да би можда био у стању доказати своје архијерејско достојанство, пред властима, код којих је јамачно заштите против митрополита Павла Ненадовића тражио, искао је и добио је о том увјерење од митрополита Саве, које у уводу саопћисмо. Свакако на тужбу митрополитову ћесар га даде под стражом отпратити у Славонију — у његов манастир Ораховицу, гдје га митрополит стави у затвор и забрани му, да се и причешћује у цркви. Ово га је морално и душевно и тјелесно сломило. Умро је 10. Августа 1767. у истом манастиру, гдје је и сарањем под звоником (јамачно у оној јами, гдје су првобитно затвори калуђерски били) 12. Августа — Поживље свега 62 године, као што је записано у протоколу умрлих. Све своје ствари, што је имао у и ван манастира, навештао је на самрти својој манастиру. Брату свом Илији, пароху Слатинском, не остави ништа, јер је он насљедио цијело имање, што је од оца њихова остало. Но за живота Прокопијева што је Илија од њега одио, о том наравно нико рачуна није тра-

жио. Пред смрт се исповједио, али се причестио није из разлога, што тајну св. причешћа није имао у олтару да прими. —

Међу приведеним документима постоји једна мала несугласност. У грамати се вели, да је Прокопије завладичен 18. Јуна 1758. г. а у протоколу умрлих записано је, да је Прокопије умро 10. Августа 1767. г. и да је поживио у владичанском достојанству 12 година. Ово 12 година очевидно је погрешка онога, ко је ову биљешку у протокол умрлих увео. Факат је, да је Прокопије био владика без епархије само нешто јаче од 9 година.

Осијек.

Лазар Богдановић.

РУШЕВИНЕ МАНАСТИРА СВ. ПЕТРА И ПАВЛА У БИЈОВИМА КОД ТРЕБИЊА.

Приопћио: **Леон Никковић**, јеромонах.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA

Рушевине овога старог и веда славнога манастира налазе се на западној страни плоднога „диварскога“ поља и села истога имена, а у близини села Бијова. Удаљен је од старе престолнице српских краљева — Требиња за један сахат и по добра хода — југозападним страном од Требиња. Ови манастир био је на дивном романтичном положају сазидан; јер се испод њега простире широко и плодно „диварско и Бијовско поље“, које је врло богато лозом, те и сада даје најбоље вино у Требињу. Пошто се зна ко је ови манастир сазидао, то се може без сваке сумње држати, да је цијело ово поље припадало као власништво овог манастиру.

Према је манастир у рушевинама, опет се може разпознати, да је ту била величанствена грађевина и вјештачка архитектура, при зидању цркве и манастира, која би могла одговарати својом сјајности узвишеном положају свога хтитора — основаоца. Ови манастир је сазидао из сопствених средстава Травунски — Требињски кнез Радослав син Дукљанског краља Воислава Драгомировића — Требињца 1082. године. Воислав је био син Драгомира Павлимировића, а рођак Јована Владимира. Воислав је владао од 1018 до 1051. Краљ Воислав, пошто се ослободио цариградскога заточења, опет је устао про-

тив Грка. Он је српску земљу од Грка очистио, а у једноме боју 1042. год., као што сами грчки писци признају, код Бара и корјеничкога града Клобука Воислав је потукао 40.000 грчке војске. Воислав је имао 5. синова: Гоислава, Михајила, Радослава, Жеговца и Предимира. Краљ Воислав је сазидао манастир св. Ваведенски у Кућанима округа ужичкога 1019. год. Послије његове смрти 1051. (умро је у своме двору у Папратњи), наследи га син му Михајило. Кнез Михаило сазидао је манастир св. Срђе и Вакха на ријеци Бојани, гдје је и сахрањен. А његова мајка краљица Неда, удова Воислављева, сазидала је манастир св. Маргарите у Дубровнику, негдје око 1050—1058. и у њему је сахрањена као монахиња под именом „Маргарита.“

У овоме манастиру налази се кнежевска гробница или као што народ вели: „Краљевско гробље.“ У овој гробници су се сахрањивали чланови српске владалачке династије из града Требиња. А ту је сахрањен и кнез Радослав или као што В.-преосвећени госп. Епископ Ружичић у својој историји вели: „Краљ Радослав.“ Мјештани причају: да је на гробници био краљевски натпис, кога су Турци из пакости рушењем манастирских зграда затрпали. Околни сељаци причају, да су за отоманске владе некакве „швабе“ (биће сигурно археолози) раскопали ову владалачку гробницу, те ако су нашли каквих драгоцености сигурно су их одијели; али се то позитивно не зна. Главна црква је била огромна. Го се види по рушевинама, а премда се не може тачно измијерити. Народ прича: да поред главне цркве опстојала је једна омања црквица, као и то да је послје подјеле источне и западне цркве, ова бајаги мала црквица служила за католике, који су се налазили у незнатном броју у томе предјелу. Овако народ прича, а премда посматралац не може никако доћи до увјерења, да је овдје икако опстојала друга у народном предању споменута црквица.

Прича народ, да је ови манастир цијело „џиварско поље“ држао под лозом и да је по 20—30 калуђера у њему становало. Као што је и сада обичај у православним манастирима, да се сваки калуђер занима неким засебним послом — радом, тако је било и у Петрову манастиру. Између осталих послова једноме калуђеру настојатељ одреди, да пази радине, те да им буде на вријеме: ручак, ужина и вечера. О томе догађају народ тачно и живо прича овако: „Калуђера коме је било одређено да пази на радине, држали су остали калуђери за пола луда. Једнога дана опомену га калуђери, да је вријеме тежацима за ручак. А он им одврати: „Рано је још, јер нијесу

још зазвонила звона на небесима!“ Калуђери се грохтом насмијаше и рекоше му: „Ти лудаче! да чујеш звона на небесима!“ А он ће њима рећи: „Чекајте док зазвоне, па ћу вам онда казати.“ Тако је настало ћутање, док на један ред држани за лудака калуђер рече: „Чујете ли звона?“ А они одговорише: „Не чујемо!“ На то им он рече: „Ходите двојица и станите ногама на моје ноге, па ће те чути!“ На те његове ријечи одмах два калуђера стадоше на његове ноге — и осталим рекоше: „Зајиста звоне звона на небесима.“ Тада се измијенише и остали калуђери, па се сви о томе чуду чисто увјерише.

Послије су тога калуђера као свеца поштовали, док га трећег дана нестане из манастира. Док је овај калуђер отишао из манастира, одмах удари неродица у земаљске плодове — а особито у лозу. Старјешина и остали калуђери увидјеше, да им је у свему натраг пошло, од када им они калуђер из манастира оде. Те послије подулега савјетовања закључе, да пошаљу од браства двојицу калуђера, да потраже побјегнулог калуђера — и да га на који начин поврате у манастир. Ова су двојица цијелу годину дана тражили по свијету побјегнулога калуђера. Не могавши га наћи, сврате у један манастир, (не памте гдје се овај манастир налазио), те се јаве код манастирског игумана. Игуман их одмах запита, оклен су и шта траже? А кад му они све потанко испричаше, игуман им рече: „Ја сам они калуђер из вашег манастира.“ Премда су ова двојица употребили сваковрсна средства и мољкања, да се врати с њима, све им је остало без успјеха. Видјевши игуман да се веома ожалостише рече им: „Даћу вам једну ствар, да понесете у манастир — па ће вам опет рађати као и прије.“ На то им даде једну кутију и рече им: „Ову кутију немојте отварати — прије него дођете у манастир!“ Ова двојица чим приме кутију поздравивше се са игуманом и врате се у свој манастир. Путујући дуго су премишљали и чудили се: шта би морало бити у оној кутији? А када будну на сред Конавала договоривше, се и дану им кутију отворише — али у кутији не нађоше ништа — само видјеше гдје из кутије неки сјајан као сунце дим изађе са ванредним мирисима. Тако обојица дођеше у манастир скрштених рука. Даље народ прича, да је у оној кутији био „благослов“ чудотворца калуђера и да од тада Конавли много богатије разним плодовима (а особито лоза и маслина) рађају.

Даље постоји народно предање: да су опстајале „златне и св. вериге“ св. Петра и Павла,“ које су се пружале од неба и

својим крајем дохватице до црквенога крова у овоме манастиру. Истина, све се „вериге“ од давно не могу виђети. А зашто их је нестало? О томе народ по цијелој Травунији прича овако: кум у кума позамио 100 ₣ дуката и то без икаква свједока. А кад је дошо дав, у који су били уговорили, да му новце поврате, од дужника ни гласа! Послије тога за неколико дана обојица кумова се сретеше. Те овај дужнога ослови: „Мој куме гледај да ми оно пара, вратиш!“ А он њему одговори: „Какве паре? Ја ти нијесам дужан ништа!“ — Послије дуга препирања — а пошто му нешто никако да привна дуг, овај му рече: „У прву неђељу дођи да ми се закунеш под св. „веригама“ у манастиру св. Петра.“ Дужник на то добровољно приста. Дужник је дуго премисљао да ли ће се заклет или не. Да се не би криво заклео смисли се овако: убере штап од трске добро проврти и сасу у њ 100 ₣ дуката. На одређени дан тј. у неђељу оба кума се састадоше у Петрову манастиру. Игуман се трудио, да их како помири, а кад му труд оста без успјеха поведе их у цркву на заклетву. Када су у цркву ушли дужни своме куму рече: „Молим те куме, придржи ми ови штап (са новцима) да могу држати скрштене руке на св. Јеванђељу за вријеме заклетве.“ Овај не сумњајући на пријевару радо пристаде на то — прими штап. Док се дужни заклињао дотле у цркву улезе један ђак и јави игуману: да је нестало златних и св. „верига.“ На то игуман у цркви одјејанију изађе пред цркву. А када не виђе св. „вериге“ на своје мјесту — сјети се да је томе један од двојице, кумова крив, те кумовима рече: „Који је крив од вас двојице те св. „вериге“ се сахранише?“ А кад ниједан не призна кривицу, игуман скрсти руке на прса а поглед свој управи небу и рече: „О свезнајући Господе Боже смилуј се и прокажи: ко је кривац од ове двојице кумова и кривца накави!“ Доклен је игуман ово изговарао дотле трстикови штап прште у комаде, а дукати се по цркви просуше. А дужни и криво заклету кум се сав згрчи и паде на црквени патос! Овај покупи своје паре, а накаженога из цркве изнијеше. —

Накажени је тако у крви лежао двије — до три године непрестано вичући: „Кумови дукати! Бог ме казни!“ Те је тако у највишим мукама и умро. Од тада се већ, немогу видјети св. „вериге“ више Петрова манастира.

Неки тврде: да се и сада на чисто ведром дану на јужној страни у зраку могу видјети ове св. „вериге.“ Да ли је ово пошљедње истина, не знам. Ја их нијесам могао видјети! А за

то треба бистрије око и човјек праведнији него што сам ја! — Јер ми народ прича, да их грешан човјек не може видјети.

Рекли бисмо, да је овај манастир срушен прије, него су Турци изагнати из Боке (1687.) ако ли је тада, онда су у овоме предјелу Турци виши фанатици ислама него у другим мјестима; јер српске задужбине у травунској околини, које су срушене ратом између Млечића и Турака у 17 вијеку, њихове рушевине су прилично очуване, док тога код рушевина Петрова манастира нема. По моме скромноме мишљењу требало би Срби родољуби (а особито Требињци.) да се заузму око обновљења ове српске светиње, ако и не у цјелости, а оно бар подићи једну малу капелицу, само да се звоном огласи позив хришћана деветнаестог вијека на молитву и задужбину нашега претка и владоца требињскога књаза Радослава Воислављевића; а тим бисмо се одужили српској и храброј сјени његовој. А о томе је Впрес. госп. митрополит Серафим препоручио још 1896 мјесном пароху, да се о томе заузме и да изда позив у погледу тога на српски народ. Надам се, да ћу што прије прочитати у јавности апелацију на Србе родољубе у погледу обновљења или подизања капелице на рушевинама Петрова манастира.

У манастиру Добрићеву на Воздвижењу иснаго крста (14 сеп.) 1899.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA

CRNE GORE ĐURĐE

CRNOJEVIĆ

ПРИПРЕМА ЗА ПРЕДАВАЊЕ РАЧУНА У I. РАЗ. ОСН. ШКОЛЕ.

Дијељење.

(Највећи дјеленик 20, а дјелитељ 5.)

Наговјештавање циља: Јесте ли, дјецо, који пут рачунали овдје у школи? — Дакле ви сте учили рачун? — Па што сте до сада учили из рачуна? (Учили су: сабирање, одузимање и множење). — Е, ја ћу вас данас научити нечему новом из рачуна — *научићу вас како се дијели.*

Шта ћу ја вас данас научити из рачуна? — Како се дијели — *дијељење.*

I. *Анализа.* а) Колико је $5+5$? — $5+3$? — $6+3$? — Колико имате прста на једној руци? — А на објема? — Дакле, колико је 2×5 ? — Кад од 10 одузмемо 5, колико остаје? — А колико остаје кад од 20 одузмемо 5? — $10-3$? — Кад у свакој клупи сједи по 5 ђака, колико их сједи у трима клупама? — У 4 кл.? — Кад се за један буквар плаћа 2 гроша, колико ће се још дати гроша за 5 буквара? — За 7 буквара? — За 9 буквара? — За 10 буквара? —

б) Или је више 8 или 2×4 ? — 12 или 3×4 ? 15 или 3×5 ? — 19 или 4×5 ? — На колико мјеста треба да ставимо по 2, па да имамо 10? — На колико мјеста по 3, па да буде свега 9? — На колико мјеста по 8, па да буде 16? и т. д.

II. *Синтеса.* а) Кад од 10 куглица одвајамо све по једну, колико ћемо пута одвајати? — А кад од 20 куглица одвајамо по двије? (Једно дијете дијели куглице на рачуналци). — Овдје имамо 14 куглица; кад би били ово ораси, па вас двојица хоћете, да их подијелите, колико би сваки добио? (Дијете дијели). — Да помијешамо сад ове „ораче,“ па да их подијелимо на седморо дјецe; колико ће свако дијете добити? — (Дијете дијели). — Дигните сви руке! — Сваки нека састави своје руке? — По колико сваки има прста на објема својим рукама? — Размакните руке? — Јесу ли се руке сада *подијелиле*? — Колико свака рука има прста? — Нека устану М. и Н.! — Окрените се један другом и саставите један с другим руке! — Колико вас двојица заједно имате прстију на рукама? — Одвојте један од другог руке! — Ви сте се сада *подијелили* јелте? — Кад су њих двојица подијелили 20 прста, по колико их је дошло. — Кад би неко од вас имао 16 ораха, па би хтио да срачуна колико има купа, како ће то дознати? — Дијелите! — У 16 ораха, колико је купа? — (4). — А кад би тај те орахе подијелио на четворо дјецe, колико би свако дијете добило? — Овдје имамо 18 дрваца (на стбцу), па хоћемо да их подијелимо на тројицу; колико ће сваки имати дрваца? (Једно дијете дијели). — Кад 18 подијелимо на три, колико сваки добије? — Изброј, ти, колико овдје има коцки! — Ја ћу ово 12 коцки подијелити: Ч—у и Ђ—у (дијелим дјеци коцке). По колико коцки имате? — Дајте ми коцке! — Сад ћу вам их опет подијелити, али ћу од њих дати дио и Ж—у. — Имају ли Ч. и Ђ. по онолико коцкака као и прије? — Зашто сад немају толико? — Па по колико имају сад њих тројица? (Одузму се дјеци коцке).

б) Е, пазите, дјецо, да вам кажем, како се ти рачуни дијељења могу и написати. Колико смо оно дијелили коцки? — А на колико смо дјецe други пут дијелили? (12 коц. — 3 ђака). Ево 12, а ево 3; али како ћемо познати, да је тај рачун дијељење? — Како оно познајемо сабирање? — Како се чита +? — Како оно познајемо одузимање? — Како се чита — (цртица)? — Како се познаје множење? Како се у множењу чита $\times$? — Е, кад дијелимо мећемо овај знак : (двје тачке), и по тијем двјема тачкама познајемо, да је неки рачун дијељење, а то се у дијељењу чита: „подијељено на.“ — Гдје ћемо у овом рачуну ставити „подијељено на“? — Шта ћемо ставити иза 3? (ставићемо = — „равно“). —

Шта је данас, дјецо? (Врбица).*) — Гдје ћете ви ићи послејде подне? — А шта ћете донијети отуда? — Ко ће вам дати те гранчице? (Чича — црквењак). — Е, пазите, да сад нешто рачунамо. Овој петорици даће онај чича 15 врбовијех гранчица, ајд, да подијелимо те гранчице писмено: $15:5=3$ — — Да сад подијелимо 20 на 5: $20:5=4$. Колико је дакле 20 подијељено са 5? — Како си ти то дознао? — У 20 колико има петица? — Кад од сваке петице узмемо једну јединицу, колико ће онда ту остати јединица? (Ово је рашчлањавање ради слабијих ученика).

*) Ово је предавање држато у вјежбаоници Алексиначке Учитељске Школе на Лавареву суботу прије подне 1899 год и подисати — онда учитељски кандидат — узео је шљедећи примјер, да би дјецу оживио, епоманув и врбицу, којој се она толико радују. Слични примјери користе настави.

III. *Асоцијација.* (Узимају се горњи задаци, који су задржати на табли).

- а) Рекли смо, да је $12:3=4$, а 3×4 ?
 б) Рекли смо, да је $15:5=3$, а 5×3 ?
 в) Рекли смо, да је $20:5=4$, а 5×4 ?
 г) Колико је $16:4$? — А 4×5 ?

Овдје ће се извијети аналогича односа бројева у оба рачунска вида, тако, да се дјеца науче овјеровати дијељење са множењем. Овдје се, дакле, поставља основ истинитости таблице, која шљедује.

IV. <i>Система.</i> а) $2:2=1$	б) $3:3=1$	г) $5:5=1$
$4:2=2$	$6:3=2$	$10:5=2$
$5:2=3$	$9:3=3$	$15:5=3$
$8:2=4$	$12:3=4$	$20:5=4$
$10:2=5$	$15:3=5$	
$12:2=6$	$18:3=6$	
$14:2=7$	в) $4:4=1$	
$16:2=8$	$8:4=2$	
$18:2=9$	$12:4=3$	
$20:2=10$	$16:4=4$	
	$20:4=5$	

Дјеци ће се наредити да ове таблице напишу у свој „биљезник за рачун,“ (такав биљезник јесте једини дјетији уџбеник из рачуна.)

V. *Функција.* а) Један човек има четворо дјете; сваком је за нашу врбицу купио по звонце*) и за сва звонца дао је 8 гроша; колико је гроша једно звонце?

б) Неко на троје дјете подијели 12 ораха; колико ће ораха имати једно дијете?

в) Два дјетића, који су се једног истог дана родили, имају скупа 16 година; колико сваки од њих има година?

г) У 5 клупа треба да сједну свега 20 ђака; по колико ће сјести у једну клупу, па да у свим клупама буде једнако ђака.

Ове и сличне им задатке радиће по једно дијете на табли, а остала радиће исто на својим таблицама.

д) Шта смо данас научили? (Пропитати по нешто о дијељењу).

Саво II. Вулегић.

*) Обичај је дјеци за „врбицу“ куповати звонце.

О ОБИЧНИЈЕМ РАЗЛОМЦИМА

предавање за IV р. основни шк.

(ОД РАДОВА УЧИТ. УДРУЖЕЊА МОРАЧКЕ НАХИЈЕ).

(Наставак.)

е) Мијењање именитеља.

Како се из неправих разломака изналазе цијели или мјешовити бројеви? — Кажи ти, Миле!

„Из неправих разломака изналазе се цијели или мјешовити бројеви тако, кад бројитеља подијелимо на именитеља.“

Како се од мјешовитог броја изналази разломак? — Кажи ти, Периша!

„Из мјешовитог се броја изналази разломак тако, кад се именитељ разломка помножи са цијелијем бројем, а овоме се још дода бројитељ разломка.“

Кад се буде учитељ потпуно увјерио, да су дјеца разумјела и научила све оно, што им је у прве двије лекције објаснио, онда напише на табли ове разломке: $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{8}$, па онда пита:

На колико дијелова треба подијелити једно цијело, па да на сваки дио дође по једна половина? — Кажи ти, Васо! (Треба на два дијела.)

Колико је, дакле, један дио? (Једна половина.)

На колико дијелова треба подијелити једно цијело, да на сваки дио дође по једна трећина? — Кажи ти, Симо! (Треба на три дијела.)

Овако треба и са осталим именованим разломцима поступити, па онда питати:

Који је дио већи: ова половина или трећина? Кажи ти!... (Већа је половина.)

А које је веће: ова једна четвртина или осмина? — Кажи ти!... (већа је четвртина.)

Који је дакле од ових разломака највећи? — Кажи ти, Симо! (Највећи је половина.)

А који је најмањи? (Најмањи је осмина.)

А од ових написаних разломака који има највећег именитеља? — Кажи ти!... (Једна осмина.)

А који има најмањег? (Најмањег половина.)

Па бисте ли ми сад знали казати, кад је вриједност разломка већа — кад му је именитељ већи, или мањи? — Кажи ти, Мато?

„Вриједност разломка је већа, кад му је именитељ мањи.“

А сад ми опет кажите, кад је вриједност разломка мања, кад му је именитељ мањи, или већи? — Кажи ти!...

„Вриједност разломка је мања, кад му је именитељ већи.“

Прочитај ми овај разломак, Вукосаве? (Три шестине)

Пазите што ћу сад са овим разломком радити. Ево ћу именитеља подијелити у два.

Колико је изашло, кад сам именитеља подијелио са два? — Кажити!... (Три трећине.)

Колико је то три трећине? (То је једно цијело.)

Зашто? „Зато, што треба шест шестина па да буде једно цијело.“

Шта сам ја радио са именитељем: шест? — Кажити, Миле! (Подијелили сте га.)

Са чим сам га подијелио? (Са бројем два.)

Колико је пута постао тај именитељ мањи? (Два пута.)

Кад је именитељ постао два пута мањи, колико је пута постала вриједност разломка већа? — Кажити, Радојица! (Два пута.)

Почему ти то знаш?

„Ја то знам по томе, што је вриједност разломка већа, кад год му је именитељ мањи!“

Е да видимо, кад сам именитеља шест подијелио са да, колико сам онда добио? (Три трећине.)

Колико је то три трећине? (Једно цијело.)

Колико је три шестине од једног цијелог?

„Три шестине од једног цијелог јесу једна половина.“

Колико је пута веће једно цијело од једне половине? — Кажити!.. (Веће је два пута.)

Дјецо! ето видите, кад сам именитеља у разломку три шестине подијелио са два, онда сам добио два пута већи разломак.

Шта ће бити са вриједношћу једнога разломка, кад му се именитељ подијели? — Кажити, Сидо!

„Кад се именитељ једног разломка са једним бројем подијели, онда се вриједност тога разломка са истим бројем помножи.“

Шта сам ја сад на табли написао? — Кажити, Срдане?

„Ви сте сад написали на табли једну четвртину.“

Пазите што ћу сад са овим разломком радити. Ево ја ћу му именитеља помножити са два.

Кад сам именитеља помножио са два, колико је изашло? — Кажити!... (Једна осмина.)

Ког је разломка вриједност мања овог $\frac{1}{4}$ или овог $\frac{1}{8}$? (Једне осмине је мања)

А зашто? (Зато што му је именитељ већи.)

Шта сам учинио са именитељем четири? — Кажити!... (Помножили сте га.)

С којим сам га бројем помножио?

„Ви сте га помножили са бројем два.“

Па колико је изашло? (Једна осмина.)

Колико осмина има у једној четвртини? — Кажити, Тодоре! (Има двије осмине.)

Који је дио једна осмина од једне четвртине? (Осмина је половина од једне четвртине.)

Кад сам дакле именитеља четири помножио са два колико сам пута мањи разломак добио? — Кажити!... (Два пута мањи.)

Кад се именитељ једног разломка са једним бројем помножи, шта ће бити са вриједности тог разломка? — Кажити, Јоване!

„Кад се именитељ једног разломка са једним бројем помножи, онда вриједност разломка у толико пута постоје мања, т. ј. дијели се с тијем бројем.“

ж.) Мијењање бројитеља.

Шта сам ово сада на табли написао? — Кажи ти, Мато!

„Ви сте сада написали на табли: $\frac{5}{10}$, $\frac{2}{10}$, $\frac{1}{10}$.“

Какви су именитељи овима разломцима?

„Свима тим разломцима именитељи су једнаки.“

Пазите дјецо, зато што су овима разломцима именитељи једваки — зову се једноимени разломци.

Који се то зову једноимени разломци? — Кажи ти“..

„Једноимени разломци зову се они, којима су именитељи једнаки.“

Прочитај ми овај разломак, Савеља? (Пет десетина.)

А колико је ово! (То су двије десетине.)

Које је већа: пет десетина, или двије десетине? (Већа је пет десетина.)

Зашто? „Зато, што кад смо подијелили једно цијело, узели смо од њега пет дијелова, а од овога другог само два дијела.“

Ког је дакле разломка вриједност већа овога пет десетина или овога двије десетине? — Кажи ти!... (Већа је вриједност пет десетина)

Кажи ми дакле код једноимених разломака ког је разломка вриједност већа оног са већим или оног са мањим бројитељем, Саво?

„Код једноимених разломака је вриједност онога разломка већа, ког је бројитељ већи.“

Кад је вриједност једноимених разломака мања?

„Вриједност једноимених разломака је мања, кад им је бројитељ мањи.“

Који сам разломак написао на табли? — Кажи ти, Радоване! (Три шестине.)

Пазите, сад ћу бројитеља да помножим са два.

Колико сам добио, Милане? (Шест шестина.)

Шест шестина колико је то? (Једно цијело.)

Кад је шест шестина једно цијело, колико је три шестине.

„Три шестине су управ једна половина од цијелог.“

Ког је разломка вриједност дакле већа: овога шест шестина, или овога три шестине? (Већа је шест шестина.)

Колико је пута већа? (Два пута.)

Од куда ти то знаш?

„Ја то знам од туда, што је бројитељ шест два пута већи од бројитеља три.“

Ово треба још на више разломака дјеци показати, па онда питати.

Шта бива са вриједности једног разломка, кад му се бројитељ помножи? — Кажи ти, Симо!

„Кад се бројитељ једног разломка са једним бројем помножи, онда му вриједност толико пута постане већа.“

Прочитај овај разломак, што сам га написао, Савеља! (Четири петине.)

Сад ћу бројитеља да подијелим са два.

Колико ми је изашло? (Двије петине.)

Шта мислиш, које је мање: четири петине или двије петине? (Двије петине.)

Зашто? „Зато, што му је бројитељ мањи.“

Колико је пута бројитељ два мањи од бројитеља четири?

„Бројитељ два од бројитеља четири мањи је два пута!“

Колико је пута, дакле, вриједност разломка $\frac{2}{5}$ мања од вриједности разломка $\frac{4}{5}$? — Кажи ти, Новица! (два пута.)

(Ово треба показати још и на другим разломцима.)

Кад бројитеља једног разломка са једним бројем подијелимо, шта бива са његовом вриједношћу? — Кажи ти, Јоване!

Кад се бројитељ једног разломка са једним бројем подијели, онда му вриједност постане толико пута мања.

Алекса П. Чукић, учитељ.

ПРЕДАВАЊЕ У III. РАЗ. ОСНОВНЕ ШКОЛЕ.

Појам о замјеницама у општем и предавање о личним замјеницама.

Сједите дјецо! Исправите се! Пазите! Како је теби име? Мени је име Милан. Изиђи! Напиши ове реченице! Милан пише на табли. Станко је написао задатак. Радосав није дошао у школу. Које су прве ријечи у ових реченица? Прве су ријечи: Милан, Станко и Радосав. Шта казују те ријечи? Оне казују имена лица. Које су пошљедње ријечи? Пошљедње су ријечи: табла, задатак и школа. Шта оне показују? Оне показују име ствари. Како се зову оне ријечи, које казују имена лица или ствари? Оне се зову именице. Добро. Хоћеш ли ти за себе казати „Милан пише на табли.“ Ја нећу тако казати. Него како ћеш казати? Ја ћу казати: ја пишем на табли. А како ће Станко и Радосав за себе казати? Тако ће и Станко и Радосав за себе казати. Чиме си замјенио твоје име, а чиме ће Станко и Радосав замјенити своје име, кад за себе говоре? Ја сам своје име замјенио са ријечи „ја,“ а и они ће тако и том ријечи замјенити своје име кад говоре о себи. Како можемо назвати оне ријечи које замјењују именице? Можемо их назвати замјенице. Дакле, *оне ријечи што замјењују именице (придјеве и бројеве) зову се замјенице.*

Пазите! Чиме је Милан замјенио своје име? Кажи ти! Милан је замјенио своје име са ријечју „ја.“ Кад Милан сам о себи говори, кога ће лица бити замјеница „ја?“ *Она је првога лица. Доста.*

Како се ти зовеш? Ја се зovem Никола. Како би ти казао Милану да он пише на табли, али да не казујеш име? Ја бих му казао: „ти пишеш на табли.“ А кад ја кажем: ти си добар ђак. Која је прва ријеч у другој овој реченици, а која у овој првој? Кажи ти! У обје је реченице „ти.“ Шта она замјењује? Именице. Ког ће лица ова замјеница бити кад кажеш „ти?“ *Биће другог лица. Добро. Сједи.*

Како би казао Николи за Милана да пише на табли, али име да му не кажеш? Кажи ти! Ја би казао „он пише на табли.“ Чиме си замјенио његово име? Замјенио сам са замјеницом „он.“ Па кад ти говориш Николи о Милану, онда ког ће лица бити замјеница „он?“ Замјеница „он“ биће у трећем лицу јединине за мупки род. Како би казао за сестру, да је испледа чарапе, али да не помињем име? Кажи ти! Ја би казао „она“ је испледа чарапе. Добро. Изиђи ти! Напиши ову реченицу: Дијете се игра с лоптом. Шта је прва ријеч? Какво име казује именица дијете и ког је рода? Којом дијечи можемо је замјенити? Можемо са „оно.“ Доста. Коју су ријеч замјениле ове ријечи: ја, ти, он, она, оно, у овим реченицама?

Кажи ти! Ове ријечи: ја, ти и он замијениле су именицу Милан, у три реченице, а у четвртој реченици именица „сестра“ замијењена је ријечју „она,“ а у петој реченици именицу „дијете“ замијенила је ријеч „оно.“ Ове ријечи јесу ли замјењивале по једну именицу у реченици или више њих? Кажи ти! Оне су замјењивале само по једну именицу у реченици. Је су ли онда оне у једнини? Јесу. Седи. (Сад репетиција).

Пазите! Војислав, Крста и Стеван играју се лопте. Како би ти Стеване казао за вас да се играте, али без казивања имена? Ја би казао „ми се играмо лопте.“ Добро. Чиме си замијенио ваша имена? Замијенио сам са „ми.“ Је ли то у једнини или у множини? Кажи Мирко! То је у множини. Кога је лица? — Првог. Доста.

Како би Станоје казао њима тројници да се играју? Ја би им казао „ви се играте.“ Којом си ријечју замијенио њихова имена? Замијенио сам са „ви.“ Па кад ти њима кажеш „ви“ кога ће лица бити та замјеница? Биће другог лица множине. Сједи. — Како ћеш, ти Јоване, казати мени за њих да се играју? Ја ћу казати „они се играју.“ Ког ће лица бити замјеница „они“ кад ти мени о њима говориш? Биће трећег лица множине мушког рода. Сједи.

Како би одговорили, кад би вас питао, јесу ли вам код куће мајка и сестра, али без казивања имена? Кажи ти! Ја би казао „оне су код куће.“ Добро. Чиме си њина имена замијенио? Замијенио сам са замјеницом „оне.“ Којег је лица и рода? Ова замјеница је трећег лица, женског рода у множини. Доста. Сједи.

Како би ти казао Милоје за дјепу, да се играју, кад би те ја питао, која се дјеца играју, али да не кажеш име? Ја би казао „она се играју.“ Добро. Чиме си замијенио именицу „дјеца“? Замијенио сам са замјеницом „она.“ Којег је лица, броја и рода? Ова је замјеница трећег лица множине средњег рода. Добро. Сједи.

Сад треба питати, које су личне замјенице I, II и III лица у оба броја, т. ј. у једнини и у множини.

Пазите! Које смо овдје ријечи замјењивали? Кажи ти! Замијењивале смо именице. Какве су ове именице? Кажи ти! Ове именице, што смо их замјењивали јесу личне. Доста. Па кад смо замјењивали личне именице, како ћемо назвати те ријечи? Кажи ти! Назваћемо их личне замјенице.

Дакле оне ријечи што замјењују имена лица зову се личне замјенице. Ово правило треба написати на табли до репетиције. Послије овога да се из читанке налазе личне замјенице.

Горње Поље.

Глигор. Ђојашевић, учитељ.

ГОВОР У РОВАЧКОЈ ШКОЛИ.

Покољења дјела суде,
Што је чије дају свима —
вели најгенијалнији поета српски
Владика Раде Ђегош.

Поштована господо и драга браќо!

На све стране нашег раскомаданог Српства, гдје год се Србин свој и слободан осјећа, гдје год српска школа у слободи поје, ту данас уздиже

опште славље великану своме благодарно Српство. И најмање школске општине теже, да урежу у срца млађег нараштаја свијетло име Онога, који величанствену царску порфиру замијени скромном калуђерском ризом; Онога, који све себичне жеље жртвова срећи, благостању и сјајнијој будућности милго му српства — да ода достојније славље данашњем слављенику св. Сави Немањићу.

Ко је св. Сава то наш српски народ врло добро зна; познаје радове његове, јер су ђавнина уплетени у сопствени му живот, ма о његовој плодотворности никада није сувишно говорити. — Напротив то је свети задатак сваком иоле изображенијем Србину.

Рад св. Саве био је веома многостручан. Није нам овдје могуће обухватити његове сјајне заслуге на политичком пољу, већ ћемо се обратити његовом благотворном раду на просвјетном пољу, који је за нас појмљивији а и плодотворнији по српство — обратићемо се његовијема светијема аманетима, српским школама и манастирима, и бар у кратко проговорити о значају и утицају њиховом на српство. —

Ослобођењем српске цркве од врховне грчке власти, св. Сава је утврдио хришћанство међу Србима и подигао ауторитет држави и свештенству, које је у сном добу било најугледнији фактор државног тијела. Оснивањем српских школа — у правом смислу ријечи — положио је чврст темељ јединству и правилном развиту државном. Објема установама повео је српство правилном стазом, те оно кроз кратко вријеме привуче на се пажњу тадањег образованог свијета. Благодарети св. Сави, у српству срећа пјеваше. — Оно бијаше богати врт свијех врлина једног образованог историјског народа — према ондашњем ступњу развита — а под Силнијем Душаном српство постаде и прва сила на јевропском Истоку...

Кад је наш српски народ — било ушљед својих гријехова, било по особитом Вожићем промислу, поплављен силом моћног Отомана, тада је лиштен био својих законитих права, достао је роб у рођеној кући. Славно српско име, које негда тако сјајно бијаше, помрачило се је петстогодишњијем робовањем, јер је остао без слободе — тог највећег дара Божјега, који садржи у себи све благостање једног народа — остао је без слободе, а она је круна живота и погодба нормалног развита посебног и општег. Непријатељ српства, потчинивши га своме господарству, тежијаше, да име Србиново збрише с лица земље и да му, мјесто тог освештаног имена, наметне своје народно име. Да би своје смјерове достигао, служио се је различитијема средствима, често и недостојнијема. Нешто сила оружја, нешто пак богата мита учинише, те се многи Срби истурчише. То бијаше тешка рана на српском народном тијелу, јер ти одроди од свог народног стабла посташе заклету непријатељи својој рођеној браћи.

„Истурчи се плахи и лакоми,“ али се турске жеље осујетеше; јер српство очува вјеру и народно име своје. Србин постојан би у трпљењу витешкијех мука, које му задаваше непријатељ клети. Тијем трпљењем све окаљенији биваше и оно му улијеваше наду у Божију милост, у ускрећуће и будућу величину своју и — није се преварио: кад су јади превршили мјеру, богиња српске слободе стреса са себе окове тешке, који је преко пет стотина година немилосердно гњавише — Србин се хвата у коштац са много надмоћнијим Отоманином, који негда бијаше страх и ужас за сву Јевропу, и истискује га из своје рођене куће; бори се с њиме и

побјеђује га, а у томе му и Бог помаже, јер се бори за законита права своја, бори се за златну слободу и добија ју...

И нехотице нам се намеће питање: шта очува Српство, те се под отоманскијем притиском кроз пет стотина година свеколико не истурчи? — Храброст, челична истрајност у трпљивости, непоколебљива постојаност и вјера у помоћ Божју и нада у ослобођење и ускренуће српске државе — одговоримо на то. И заиста је тако. Но ко је виновник тијех честитијех особина искушењем окаљеног српства? — Слављеник данашњи св. Сава Немањић — одговоримо на то питање.

Да, плод великог Савина ума би звијезда путеводиља српском роду кроз све вријеме његовог паћеничког животарења. Св. Сава великијема подвизима својијема спријечи остварењу непријатељскијех жеља, које су се састојале у томе, да се име српско збрише са свјетске позорнице. У његовом св. аманету — српскијема манастирима, синови Српства свагда нахођаху утјехе; ту је Србин црпио снагу за борбу у невољи тешкој, у којој је изванредну храброст и истрајност показао. Благодарје великијема подвизима св. Саве, српство је прошло кроз најтеже фазе живота и очувало је своју народносну свијест у пуној свјежини — а то се најјасније види из онијех момената, када српски препородиоци позваше цвијет српскијех соколова, да свијетлијем оружјем ријеше даљу судбину рода свога. У тијема трагичнијема моментима Србин се бори са много надмоћнијим Османлијом и побјеђује га; наново ствара независну државу своју, у којој тежи, да у аманету просвјетитеља свога — српској просвјети достигне највећи врхунац, те да тако поприма кне се образованијим народима на просвјетном пољу.

Турци су врло добро знали, да спас Српства лежи у Савинијема аманетима, те су тога ради и спржили његове свете мошти прије 305 година на Врачару више Биограда.

Аманет св. Саве — српске школе, треба нам објеручке прихватити, јер нам је свети задатак, да шљедујемо примјеру просвјетитеља свога у ширењу српске просвјете. На том пољу треба нам посведневно радити, пошто смо због тешкијех политичкијех прилика много изостали иза образованијех јевропскијех народа. Факт је неоспорни, да сваком непросвијећеном народу опасност грози, и да образованији народи, што 'но ријеч, сисају му крв на памук и у свакој прилици заузимају превагу над њим. Тога ради треба нам се добро разтријезнити и неуморно радити, да се у просвјети поравнамо са образованијим народима.

Поштовани зборе!

Данашње су прилике такове, да смо дужни добро отворити очи и аманету св. Саве најобазривије шљедовати. Политички односи јевропскијех народа нијесу у свему чисти. Ту има таковијех заплета, које ће моћи само општи рат разријешити. Тај ће рат немоћније и необразованије народе збрисати са свјетске позорнице. Који народ остане жртвом тога рата, тај никада не ће имати прилике, да поново устане.

Као иком и нама је потребита јака спрема за будуће догађаје. Омладина наша треба да у школама црпи снагу и спрема се за те неминовне догађаје. Наш општи интереси дубоко су урезани у очинском срцу нашег

славног Господара. Молимо се Богу за његово витешко здравље, да што скорије своје велике жеље у дјело приведе и одговори надама, које потлачено српство на њ полаже.

Живио Господар.

Говорио у Ровачкој школи о св. Сави

Секуле Добричанин, учитељ.

Извјештај о основним школама црногорским у школској 1898—9 години.

(Саопштава се у изводу.)

Школа Вуковачка (Зетска нахија.)

Испит је држат 29 маја и трајао је 5. сати.

Школа је од два разреда: I. и II.

Сва су дјеца ове школе православне вјероисповједи. У почетку школске године уписато је дјеце: у I. раз. 67, у II. 8.

Испиту је присуствовала дјеца и то: у I. раз. 54 у II. раз. 6.

Изостали су 5. ученика због болести, 5. због сиромашног стања, 1. својевољно, 1. због неспособности, а 1. објављен због неуредног владања.

Укупни годишњи успјех постигнут је:

У I. раз. врло добар.

У II. раз. више него врло добар.

Дисциплина у оба разреда врло добра. Чистоћа школе, ношње и држање дјеце било је више него врло добро.

Предмети су обрађени по наставном плану у довољном обиму.

Рад је у школи отпочет 1. октобра — дневно је рађено по 5. сати.

Учитељ је три дана осуствовао од школе ушљед слабости. Он је држао два родитељска скупа и то: први 4. окт. други 14. јануара. На првом скупу говорио је учитељ „О чистоћи и редовном шиљању дјеце у школу,“ а на другом „О задаћи осн. школе,“ поред тога што је говорио и о шк. слави. —

Учитељ је изводио дјецу на оближња брда 2. пута тим приликама упознавао је ученике у околним историјским мјестима, о познавању географије, као и природе.

Ученици су школу добро посјеђавали. Учитељ је вршио своју дужност врло савјесно; исти је постављен општином за приватног учитеља прошле 1898 године.

Способност је учитељева за ова два разреда скоро врло добра.

Учитељево је владање и држање у школи и ван ње примјерно. Трудољубља је одличног. Занимања, осим учитељске дужности — нема никаквог.

Учитељ је свршио основну и Земљодјелску школу у Подгорици.

У школској настави и васпитању примјетио сам: учитељу код неких предмета нужна би била боља вјештина, као и то — што је у неким предметима — више него што га је припадало помагао ђаке у одговорима; а пође који нут од мојих питања одстрањивао је ученика кад би видио да ће овај трудно дати одговор на предложено питање.

Уопште, учитељу је потребно дуже практиковање и боље знање педагогије и методике.

Између предмета понајбоље је обрађивао природне науке у рачун, док на предавање вјеронауке у српског језика требало би да бољу пажњу обрати. Он је, као што и прије напоменух веома трудољубив — и кад би имао којег способнијег учитеља у друштву он би врло ваљан учитељ изашао, да би могао и у старије разреде предавати.

Учитељ је особито пазео на васпитање честитих карактера, и дјечију природу доста је добро упознао, те се према томе управљао упућујући их на правилно мишљење и расуђивање.

Учитељ је кажњавао дјецу по шк. закону. Добро је пазео да се дјеца не свађају и туку.

Цркву је редовно посјеђавао.

Годишњег протокола нема, а дневни је у добром стању. Кореспонденција, летопис и инвентар завођени су на обичној хартији.

Школско здање својина је црквена, које је прошле године према школ. законнику поправљено. Учионица износи 209 45 куб. мет. на појединог ђака долази 278. Ова школа постоји још од времена турског господарства у Зети, гдје је царско-руски конзуло у Скадру учитеља у овој општини за дуго плаћао.

Овој школи припадају ова села (општине), која своји дјецу шаљу у школу: Вуковци, Грбавци, Љекићи, Довари и Куриоце, која броје око 180 домова. Осим ових села и из Шаљака био је врло мали број ђака.

Школа је на врло лијепом мјесту, у авлији црквеној; она би могла имати врло лијепу башту.

За школу потребује да се набави:

1. Мапа Црне Горе, за III-ћи разред.
2. Геометријска тијела, са кутијом.
3. Протокол годишњи (испитни).
4. Слика Његовог Височанства Господара.
5. Слика св. Саве.
6. Један ормар.

Протоколи од прихода и расхода у добром су стању. Прихода је било а. вр. фиор. 431 и 93 новч., а расхода 418 фиор. — прихода за 13 фиор. и 93 новч. више од расхода.

Капетан Љешкопољски и мјесни школ. надзорник, свештеник Ристо Поповић (особито) највећом вољом заузимали су се за напредак школе.

Општа примједба. — Мјесне власти и народ са највећом вољом брину се за напредак школе — те би грехота била кад се овој школи не би послао учитељ на државну плату, пошто би велики број ђака посјеђавао ову школу; а кад не би то било, њихива би дјеца остала без основног образовања, јер школа у Голубовце (Зети) далеко је и прелазак преко Мораче ризичан; а с друге стране — у свом Љешкопољу (од 300 домова) нема школе (без споменутих које је имају); но, и кад би била школа у Љешкопољу — дјеца ових општина не би је могла посјеђавати.

Надати се — да при толиком старању Његовог Височанства — о просвећењу свога народа и највише наше просвјетне власти неће дозволити, да ове општине, мимо свијех црногорскијех племена, лише се богате Његове милости, те да остану и у будуће у мраку незнања и непросвећења...

Подгорица, 2 јула 1899 год.

Крсто Поповић, парох Подгорички.

Дољанска школа (Кучи).

Школа је од три разреда (I, II и III).

Почетком школске године било је уписано: у I. раз. 18 ученика; у II. 30 учен. и 1 ученица; у III. 6 ученика. — У сва три разреда 54 ученика и 1 ученица. — Дјеца су православне вјере.

На испиту су присуствовали: из I. раз. 17 ученика; из II. 28 учен. и 1 ученица; из III. раз. 6 ученика. — Свега из сва три разреда 51 ученик и 1 ученица.

Испитано дјеце у појединим предметима:

- Из вјеронауке: у I. раз. 6; II. 5; III. 4.
 „ српског језика: у I. раз. 6; II. 6; III. 4.
 „ српског језика: у I. раз. 6; II. 6; III. 4.
 „ словенског језика: у II. раз. 5; III. 3.
 „ рачуна и геометрије: у I. раз. 7; II. 6; III. 4.
 „ земљописа: у I. раз. 4; II. 5; III. 4.
 „ историје: у III. раз. 4.
 „ познавања природе: у I. раз. 4; II. 4; III. 3.
 „ позн. и њег. човј. тијела: у I. раз. 5; II. 6; III. 3.
 Успјех показан о испиту:
- Из вјеронауке: I. раз. 4; II 4+; III. 4.
 „ српског језика: I. раз. 3½; II. 4; III. 3½.
 „ словенског језика: II. раз. 4; III. 4.
 „ рачуна и геометрије: I. раз. 4; II. 4½; III. 3⅔.
 „ земљописа: I. раз. 4; II. 3½; III. 4.
 „ историје: III. раз. 3⅔.
 „ познавања природе: II. раз. 4½; III. 4½.
 „ краснописа: I. раз. 4; II. 4; III. 4.
 „ цртања: I. раз. 4; II. 4; III. 4.
 „ пјевања: I. раз. 3; II. 3; III. 3.
 „ гимнастике: I. раз. 4; II. 4; III. 4.
 Чистоћа: у сва три разреда врло добра.
 Дисциплина „ „ „ близу одлична.
- Укупни годишњи успјех постигнут је: у I. раз. врло добар (4—); у II. врло добар (4+); у III. врло добар (4—).

У III ћем разреду није довољно обрађена граматика у колико се то захтијева школским програмом, као и историја, из које је изостало: појам о српској народности и како треба разликовати вјеру од народности и обратно.

Редовни рад отпочет је 10 октобра, а завршен је испитом, који је држан 27 маја и трајао 6 сати. Дневно је рађено по 5 сати, а преко цијеле године 160 дана.

Дјеца сама нијесу остављана у школи. Родитељска скупа држата су два — према пропису — и на њима говорено о уредном шиљању дјеце у школу и домаћем васпитању.

Дјецу је учитељ изводио у околину неколико пута, ради обучавања у земљипису и историји.

Учитељ је свршио земљодјелску у Подгорици, а постављен је за привременог учитеља 1897 год. Способност му је добра, а трудољубље одлично. Владање и држање у школи и ван ње врло добро, те га народ и поштује према томе. Занимања другог, осим учитељске дужности, није имао. Погрешака при настави има, али читањем педагошких књига и практиком брзо би их у главном нестало, јер учитељева воља за рад и прилежан труд његов за то јамчи.

Школа је била смјештена у приватној кући, коју је дао бесплатно Милић Брачанов Ивановић, што је учинио с тијем корисно и племенито дјело.

Учитељ је уредно посјеђавао школу, као и ученици.

Од протокола ова школа имала је само дневник, који је уређен тачно, а испитни је сâм учитељ правио.

Школарина ове капетаније, која до сада нема школе, припада школи на Ублима. Сав терет око ове школе подносе искључиво родитељи дјеце, која посјеђавају ову школу, осим, што је ове године одређено било, да се даде од школарине као припомоћ а. вр. фор. 30 и 75 новч.

Пошто је ова школа приватна кућа, то је учионица врло неудесна, те — у вријеме рђавих времена — бивало је великих сметња, а и иначе. — У простору учионица има дуб. 83. Дагле, према броју ученика врло мали простор.

Ова школа није имала никаквих учила, те је сиромаш учитељ сâм нешто правио. Отуд једна још велика сметња, баште није било никакве.

Кап. Илија Поповић вршио је дужност спрам ове школе добро, а мјесни надзорник, поп Илија Поповић, заслужује похвалу за свој примјерни вруд и старање око ове школе. —

Све мјесне власти ове школе, као и много домаћина, који су били на искупу тога дана, изјавили су, да жели цијела ова капетанија саградити школско здање и да су одредили дан када ће учињети заједнички скуп, са којег ће надлежним путем молити просвјетну власт за дозволу.

Капетанија ова, т. ј. Медунска, која је највећа у Кучанском племену нема школе осим ове, коју обрђжавају искључиво родитељи, чија дјеца и посјеђавају је. Сва је капетанија сложна за мјесто, а средстава имају, да поуне ту велику празнину и штету, коју трпе без школе. — Када би се ова школа и унапријед одобрила, не би био разлог, да школарина ове капетаније припада школи Убалској. —

Пошто је ова капетанија удаљена толико од осталих школа овога племена, да се дјеца не могу школовати у њима, то сам мишљења, да овој капетанији треба задовољити жељу, јер би грехота била ускратити благодети школе 80-ци дјеце — како тврђаху племенске старјешине — која би редовно посјеђавала ову школу.

Школа Трновска.

Испит је држан 3 јуна и трајао је 5 сати.

Школа је троразредна са I., II. и III. разредом.

У почетку школске године уписано је дјеце: у I. раз. 19 ученика и 1 ученица; у II. раз. 14 ученика; у III. раз. 8 ученика и 1 ученица. — Свега 41 ученик и 2 ученице.

На испиту изашло је: у I. раз. 13; у II. раз. 12; у III. раз. 8.

Напустили су школу: 5 ученика и 2 ученице због болести, а 3 ученика због сиромаштине. — Дјеца су православне вјероисповиједи. — Сва су испитана из свију предмета.

Успјех показан о испиту:

Из вјеронауке: I. раз. 5; II. 5; III. 4 $\frac{1}{2}$.

„ српског језика: I. раз. 4; II. 5; III. 4.

„ словенског језика: II. раз. 4—, III. 3 $\frac{1}{2}$.

„ рачуна: I. раз. 5; II. 4 $\frac{1}{2}$; III. 4.

„ земљописа: I. раз. 5; II. 5; III. 4 $\frac{1}{2}$.

„ српске историје: III. раз. 5.

„ природописа: II. раз. 5; III. 4.

„ познавања и њег. човјечијег тијела: I. раз. 4—; II. 4; III. 4.

„ краснописа: I. раз. 3 $\frac{1}{2}$; II. 4; III. 4.

„ цртања: I. раз. 3; II. 3 $\frac{1}{2}$; III. 4.

„ пјевања: I. раз. 3; II. 4; III. 5.

Гимнастика у сва три разреда добра.

Чистоћа школе у сва три разреда добра.

Дисциплина у сва три разреда добра.

Учитељ је и свештеник; отпочео је школу 1 новембра. Радних дана било је 152. Учитељ је осуствовао 4 пута, због парохијалних дужности. — Држан је један родитељски скуп о Савинудне, гдје је говорено о значају празника и читан школски закон. — Учитеља плаћа општина. Учитељево владање, како у школи тако и изван ње, врло добро.

Ова општина оградилa је ову школу с допуштењем Гл. Школ. Надзорништва. Школа је заиста на лијепом мјесту, но пошто је школа у Дупило, ту се погријешило што се нијесу обје општине сложиле, па на средину међу Дупило и Трново оградиле школу, па да се служе обадвије општине с једном школом. Али, пошто је општина Трновска учинила оволики рад и трошкове у готовом новцу око подизања школе, онда би требало да просвјетна власт узме у обзир да присаједини овој школи општину Доњоселску, састојећу се из 70 кућа, која је у близини најдаље од школе $\frac{1}{2}$ сата. Онда би био вазда довољни број ученика из ове двије општине.

Без утрошеног рада око школе, потрошила је ова општина у готовом новцу фиор. 117 и 58 новчића.

Од школ учила немају ништа, него би требало најпотребитије набавити.

Мјесци школски надзорник, Никола Ђ. Вујовић, вршио је своју дужност према школи и рачунима одлично, а капетан Мило Р. Вујовић, на према школи, испуњавао је своју дужност врло добро.

Виђено приликом годишњег испита, 3 јуна 1899 год.

Љубошћин, 13 јуна 1899 год.

Мило Вучковић, свешт. Доњоселски.

Ц Р К В Е Н И Г Л А С Н И К.

Одликовања. Његово Височанство Господар, на предлог Њ. Високопреосвештенства г. Митрополита Митрофана, благоизволио је одликовати г. Андрију Драговића, пароха Зетског, петијем степеном ордена Данила I-ог за независност Црне Горе.

† **Архимандрит Никифор Дучић.** 21 фебруара ов. г. преселио се у вјечност у Биограду један од представника православног свештенства, неуморни трудебник на књижевном пољу Никифор Дучић, који је прошле године у октобру прославио педесетогодишњицу службе св. православној цркви и четрдесетогодишњицу свог књижевног рада. Покојни Дучић родом је из Требиња, из мјеста Луга. Почетно образовање добио је код свог стрица архимандрита Јевстатија у манастиру Дужима, гдје је и монашки чин примио, кад му је било тек 17 година. За тим је изучио биоградску богословију. Од природе хитар, није се могао задовољити онијем веома скромнијем знањем, које му је могла дати та средња школа у Биограду, те се цијелог свог живота трудио, да накнади, што му није могла школа дати, и успио је много, према школској спреми. Год. 1857 заједно са својим другом Серафимом, садањим Митрополитом Мостарскијем, дође у Мостар, гдје обојица ступе као учитељи у Мостарску школу, али за мало, него пренијеше своју радњу у манастир Дужи и Житомислић, гдје су покушавали да оснују духовничку школу за свештенике, али се те школе ограниче само на основну наставу, саме што се у то предавало осмогласно црквено појање. Први је пробудио вољу у Дучићу, да ради на књижевном пољу, руски консул у то вријеме А. О. Гилфердинг, препоручивши му, да опише манастире, а такође да покупи статистичне податке о Херцеговини. Тада је он описао манастире Дужи и Тврдош, а такође „Покушај статистичног описа требињског, пријеполског, пљеваљског и невесињског округа у Херцеговини,“ што је Гилфердинг и штампао у свом зборнику заједно са радовима друга два књижевника Херцеговца из тога доба, архимандрита Јанићија Памучине и калуђера П. Чокорила, а и Сарајке Стаке Скендерове. Дучић је неко вријеме учествовао у херцеговачком устанку, који је био подигао војвода Лука Вукаловић, за тим је прешао у Црну Гору, те је даље с Црногорцима учествовао у рату. Послије рата остао је у Црној Гори, произведен је за цетињског архимандрита. Поручено му је међу осталијем, да уреди неколико основнијех школа, а такође покушавао је, да оснује нешто слично онијем духовнијем школама у Дужима и Житомислоћу, али и ова би кратког вијека (постојала је само једну годину (1863—4), као и оне у поменутијем манастирима. Наставници су били Дучић и Филип Поповић.

Год. 1867 Дучић оде из Црне Горе, те 1868-ме, на позив из Биограда, коначно се настани у Србији. Покрај званичнијех послова, који су му

повјеравани, Дучић је неуморно радио и на књижевности. Писао је и преводио много. Његови књижевни радови тичу се поглавито историје српске цркве, црквеног права, споменика старе писмености, историје и етнографије Црне Горе и т. д. Разне своје радове он је издао у шест књига, а остале су му неиздане три, како је за живота свог намјеравао. Због својијех књижевнијех радова он је био члан разнијех ученијех друштава, а био је одликован многијем орденима. Оставио је након себе велику библиотеку и лијепо имање. Сахрањен је 23 фебруара. У пратњи су били митрополит, многобројно свештенство, министри, чланови Српске Академије Наука, професори, наставници Богословије, чиновници, официри, учитељи, ученици, грађани и један пук војске са војном музиком. У цркви је присуствовао и Краљ Александар. Бесједе су говорили: Митрополит, од стране Академије Наука Љубомир Јовановић, и ректор Богословије О. Арх. Кирил.

Вѣчная ему память и блаженный покой!

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК

NACIONALNA

Пројект закона за основне школе у Бугарској. — Пред собраним бугарским налази се следећи законски пројект о народној настави у Бугарској: Народне школе дијеле се на Дјечије, Основне, главне, вечерње и празничне. Циљ је осн. да даје будућим грађанима морално — религиозно васпитање, као и најпотребнија знања за живот, развијајући ученике умно и физички. Чл. 3. Главне (више) школе проширују круг знања ученичког, које су изнијели из основне школе, приправљајући ученике нарочито за практични живот. Чл. 4. Обавезно школовање траје 8 год.; од 6—14. године узраста. Чл. 7. У случају да ученици напусте осн. школу прије 14. године дужни су посећавати вечерње и празничне школе до тога времена. Чл. 18. Учење основне школе траје у градовима 4, а у селима 5 година. Чл. 24. Школска година у градовима траје 10, а у селима 8 мјесеци. Чл. 26. Највећи број ученика под једним наставником може бити 60. Чл. 38. Све школске потребе за ученике набављају родитељи или старатељи. Чл. 39. Учење у главним школама траје 3 године. Чл. 40 Општине и окрузи, ако им средства дозвољавају, могу при основним школама отварати и курсеве за земљорадњу, трговину, индустрију и т. д. Чл. 56. За учење у главним школама полажу ученици по 6 лева год. на име школарине. Вечерње и празничне школе издржавају општине. Учители, за предавање у овим школама, имају у градовима по 100 лева годишње. У селима дужни су радити бесплатно. Чл. 74. Учители се дијеле на више и ниже. Виши учители треба да су свршили средњи завод, да имају 21 годину и да су положили државни испит, остали су нижи а има и привремених. Плата је почетна привременима 660 и 720 лева; нижима 960 а виши почињу са платом од 1200 лева до 2400 годишње. Учители у главним школама могу бити они, који су провели 5 година у осн. школи и који су положили испит. Њихова је почетна плата 1800—3200.

Учитељице имају 10% мање плате него учитељи. Чл. 97. Удате жене не могу бити учитељице ни у осн. ни у главној школи, изузимајући удовице и учитељице удате за сеоске учитеље. Чл. 150. Учитељи добивају своју плату од општине и државе. Општине дају сваком учитељу основне школе по 600 лева год. а држава остало. Чл. 111. Учитељи, који не би вршили своју дужност, кажњавају се одређеним казнама. У осн. школи учи се: Бјеронаука, Бугар. језик, Слов. језик, Рачун, Геометрија, Цртање, Историја Бугара, Географија, Познавање природе. Пољопривреда, Цртање, Крснопис, Пјевање, Гимнастика, Р. рад а у главним и вишим школама још: Моралне и грађанске поуке, Артиметика, Књигеводство, Физика и Хемија Хигијена. Ово је у главно законски пројект. Расположење је собраћа за њега и, без сумње, биће усвојен.

Нови школски закон у Данској ступа 1. јануара 1901. год. у крест. Обвезни полазак школе траје 7. до 14. године. У једном разреду не смије да буде више од 35 ученика (ученица.) Научовна основа ревидира са сваких 10 година. Недостатци се исправљају. Почетна плаћа учитељима у градовима је 900—1000 круна (у нашем новцу 594 до 600 ф.), а нарасте у 20 год. службовања на 2.000—2.400 кр. (у нашем новцу 594 до 600 ф.), а нарасте у 20 година службовања на 2000—2400 круна (у нашем новцу на 1320=1584 фор.). Почетна плаћа учитеља у селу јест 700—900 круна (у нашем новцу 462—528 фор.), те нарасте на 1300—1500 круна (у нашем новцу на 858—990 фор.). У свима питањима, која се школства тичу, има се саслушати глас учитељства. Највећи дио трошкова школских преузима држава.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE

К Њ И Ж Е В Н И Г Л А С Н И К.

„Бранково Коло“ за забаву, поуку и књижевност. Год. VI. Број 9. Власник и уредник Паја Марковић Адамов.

Садржај: „Српска књига“ од Стојана Новаковића. — Јован Дучић (Женева): Балада VIII. — Гроф Л. Н. Толсти: Васкрсеније (Роман). 40. — Guy de Maupassant Мираз. (Превео с француског Стеван Бракус). (Беч). — Др Мих. В. Вујић (Беч): Економно политички погледи Дубровчанина Николе Вида Гучетића. Из друге половине XVI. вијека, 3 — Божа С. Николајевић (Београд): Српска умјетност на париској изложби. — Ковчежић: Књижевне биљешке. Просвјетни и друштвени гласник. Читуља.

„Бранково Коло“ излази сваког четвртка. Цијена је листу за Црну Гору на годину 10 круна, на по године 5 круна, на четврт год. 2 круне 50 потура (или филира). Претплату прима Администрација „Бранково Коло“ у Ср. Карловцима.

„Весник Српске Цркве,“ лист свештеничког удружења за хришћанску поуку и свештеничко усавршавање. Свеска II. за Фабруар. Година XI. Власник и издавалац Свештеничко Удружење. Уредник: Никола Д. Божић парох биоградски.

Садржај. Службени дио: 1. Закон о измјенама и допунама у закону о цркв. властима. 2. Височајше ријешење о св. Савском Храму. 3. Измјене и допуне у закону о „Пенсионом фонду умрлих чиновника.“ 4. Ријешење

Архијерејског Сабора по предлогу закона за изнемогле и остарале свештенике. 5. Наредба Његовог Високопреосвештенства, госп. митрополита за држање и плаћање „Весника Српске Цркве.“ — Неслужбени дио: 6. Протојерејске и намјесничке плате, од Н. Д. Божића. — Богословско-истријски дио: 4. Историјске заслуге срп. свештенства оба реда у служби св. православлја и народа свог (продужење) од епископа тимочког Мелентија. — Богословско-филозофски дио: 7. Филозофски поглед на свијет (свршетак), од свештеника Алек. Живановића. — Морално-поучни дио: 9. Еванђелско зрно пшенично у слици Исуса Христа, од Станојла Драгуљевића свештеника В.-поповачког (свршетак). — 10. Један разговор блаженог Јеронима, од К. Р. М. — Црквено-археолошки дио: 11. Манастир Чокешина, од свештен. Јакова Чупића. — Из пастирске праксе и области религиозног живота: 12. Неједнакости у вршењу свештено радњи код нашег свештенства, од Д. Милинковића, свеш. добрићког. — Проповједнички дио: 13. Бесејде на Символ вјере од Глигор. А. Николића, свешт. из Ирига (продужење). 14. Проповијед ва св. Николу, од К. М. 15. Бесејда на Божић, од Симеона Коњевића, свештеника. 16. Приповед о исповести од К. Р. М. — Наше свештеничко стање: 17. Свештенички фонд од Мил. Пантелића, свешт. зајечарс. 18. Фондови блажено упокејног митрополит Миахаила, од Н. Д. Б. 19. Почасни члан Императорске Руске Академије Наука, од Н. Д. Б. — Живот нашега удружења: 20. Биоградски пододбор. Зајечарски пододбор. Зајечарски пододбор. Књажевачки пододбор. Упски пододбор. 21. Добротвори и чланови утемељачи Свештенич удружења, од Н. Д. Б. — Црквени гласник: Из наше отачаствене цркве. Висока посјета. — Братске везе. — Идешће Крстеве Заставе у Хилендар. — Парастос. — Покровитељ. — Св. Савска прослава у Богословији. — Одликовања. — Рукоположења — Размјештај свештенства. 22. Извјештај Главне благајне о уплаћеним улозима од 16. децембра прошле год. до 16. фебруара ове год. „Весник Српске Цркве“ излази у мјесечним свескама од 6 табака. Штампарија Павловића и Стојановића — Биоград. 1900. Цијена му је: за Црну Гору: За годину с поштарином. 16 франака; за пола године 8 франака; за четврт године 4 франка.

„Просвјетни Гласник,“ службени лист министарства просвјете и црквених послова краљевине Србије. Година XXI. Свеска за фебруар. Уредник Ј. Миодраговић.

Садржај. Службени дио: 1. Закон о измјенама и допунама у закону о средњим школама. 2. Укази Њ. В. Краља: Министарство просвјете и црквених послова (постављења, разрјешење). Средње школе (постављења). Народне школе (постављења). Духовни судови (постављења). 3. Претписи министра просвјете и црквених послова: Средње школе (постављења). Грађанске школе (постављења). Дјевојачке школе (постављења, премјештаји, пензионовања, разрјешења). 4. Умрли наставници народних школа. 5. Расписи и одлуке министра просвјете и цркв. послова. — Радња Гл. Просвјетнога Савјета: 6. Записци редовних састанака: Записник 746. састанка; Записник 747. састанка: Реферат Фрање Елезовића о „Латинској читанци“ Мите Живковића. Реферат д-ра В. Ђерића о исгј књижи. Записник 748. састанка. Записник 749. састанка. Записник 750. састанка: Реферат Миленка Марковића о „Моралним и грађанским поукама“ Ст. Чутурила. — Школски љетопис: 7. Извјештаји надзорника народних школа: Извјештај г. Љ. М. Протића, надзорника за округ Крагујевачки. — Наука и настава:

8. Црте из науке о језику, о природи, постанку и развоју говора-језика, лингвистичко-историјски нацрт, од С. Н. Томића. 9. Приступно предавање из хемије, од д-ра Марка Т. Леко. — 10. Образовање забавиља, по Рихарду Ротеру, од Анђелије Аћимовићке. 11. Замљорадничка задруга и њен утицај на омладину, од Г. Јовановића. — Опјене и прикази: 12. Споменик Срп. Кр. Академије XXXIV. Реферат од Д. 13. У слободним часовима, књига за младеж, од Ж. О. Дачића, реферат Дим. Стојановића. — Хроника: 14. Геолошко Друштво, од Св. Р. — Ковчежић: 15. Наша дјевојачка школа, од М. Големовићке. 16. О замору ушљед наставе, одломак из школске хигијене, од Петра М. Илића. 17. Биљешке о народним обичајима, у пиротском округу за вријеме Турака, од Тих. Р. Ђорђевића. — Биљешке: 19. Гласови о школама. 20. Просвјетни записи. 21. Нове књиге и листови: Књиге. Листови. 22. Из школске хигијене. 23. Разно. 24. Покојници. 25. Додатак: Српско оро, ријечи М. В. Веселиновића, композиција Зарије Р. Поповића.

„Просвјетни Гласник“ излази у мјесечним свескама од 7 и више табака, на великој осмини. — Стаје годишње за Црну Гору 15 динара (франака). — Претплата се шаље Управи Државне Штампарије Краљевине Србије у Београду. — Рукописи се шаљу уредништву (министарство просвјете и црквених послова у Београду). Они се, на захтјев писца, враћају.

„Гласник“ православне цркве у краљевини Србији орган архијерејског сабора. Година I. Свеска за Фебруар. Београд. Година 1900.

Садржај. Службени дио: Закон о изм. и доп. у закону о зборовима и удружењима. Закон о измјени у закону и допуни члана 128 закона о црквеним властима. Одлуке архијерејског сабора у 1899. год. (свршетак). Писпис г. Министра просвјете и цркв. послова да свештенство уписује године старости родитеља дјечијих. — Неслужбени дио: Узроби религиозне равнодушности код Срба и њене штетне посљедице за народ. — О законодавним границама између цркве и државе (свр.) — Извјештај архијерејском сабору о руским духовним школама (наставак). — Јуда издајник (свршетак). — Однос филозофије према религији. — Војести из других цркава: I. Поглед на цркву антиохијске патријаршије за посљедње вријеме. — II. Поглед на цркву јерусалимске, цариградске и александријске патријаршије за посљедње вријеме. — III. Поглед на цркву грчке краљевине за посљедње вријеме. — IV. Поглед на цркву румунске краљевине за посљедње вријеме. — Прика књига и листови. — Некролог Архимандрита Дучића. — Говор Њ. В. Преосвештенства Архиепископа и Митрополита Србије г. Инокентија у саборној цркви на опјелу пок. архимандрита Дучића. — Говор архимандрита Кирила на гробу пок. Архимандрита Дучића. — Некролог Ивана Николајевића Кореунског.

„Гласник православне цркве“ излази у мјесечним свескама. Цијена је: За Црну Гору: На годину са поштарином 16 дин. у злату.

Претплатити се може сваки и у свако вријеме. Свештенство код својих духовних судова а сви остали преко поште.

Новица треба слати благајнику Архимандриту Илариону С. Весићу професору Богословије — Богословија Београд.

Оригинални чланци и расправе као и добри преводи награђују се.

Рукописе ваља слати уреднику листа — Богословија — Београд, и они се не враћају.

Писци, који желе да се њихова дјела прикажу у листу нека их изволе уредништву на приказ послати. Умољавају се сва уредништва, да у замјену шаљу своје листове.

Учителски Glas. List za pouku i interese učiteljstva. God. II. Br. 3. U Spljetu, 15 februara 1900. odgovorni urednik: Vjekoslav Nikolić. vlasnik i izdavaatelj: Fran Bradić.

Сдржај: За праведну ствар. Написао Нико Пушић. — Дјеловање учитења за развитак и ширење просвјете у народу. Пише Н. Љубидраг. — Знаменитости управљања као методичног ступња код поуке. Пише Д. Сировица. — Мјешовите школе с моралног гледишта. Написао Дон Л. Гргић. — Раштрканост пучанства у нашем загорју разлог је наратку народне просвјете; како би се тому могло помоћи? Физика у нижим школама. По Хаутман превео и удесио Н. Куринчић. — Преглед по школкем свијету. — Дописи. — Да се разумјемо. — Књижевни гласник. — Мали вјесник. — Нека смо сложни.

Излази на 15. свакога мјесеца. Запада на годину 4. круне, на по године 2 кр. Учитељским приправницима даје се изузетно на по цијене. — Претплату прима власник и издаваатељ листа, чланке, дописе и вијести уредник.

„**Dom i Sviet**,” хрватски илустровани лист. Број 6. Год. XIII. Излази 1. и 15 дана сваког мјесеца. Цијена на год. 6 фор., на по год. 3 фор., на 3 мјесеца 1.50, са поштом.

Сдржај 6. броја: Хајдукова милостиња. Цртица. Написао Иван Криниц. — Него. Историјски роман од Ернеста Екстојна. Превео д-р Аугуст Харамбашић. (Наставак). — Кобна овета. Слика из личне прошлости почетком XVIII. столећа. Написао Иван Давчић. — На повратку са rendez-vous. Написала Ђур. Превела Драгица. — Како мисле Боери. — Не ћемо очуха. Написао О. Шапир. Превео М. В. — Тајна у млину. Криминални роман. Написао К. Греси. Превео Р. С. (Наставак).

Осим тога у листу има 13 слика и у рубрици „Шала и сатира“ 2 слике. — Уредник је листа Стјепан Кугли. Штампарија и наклада Кнјиžаре Sav. Hartmana (Kugli i Deutsch), Zagreb, Ulica br. 30.

Српски фоклор. Написао Тих. Р Ђорђевић. Оштампано из „Караџића“ за 1900 год. Алексинац, штампарија Мате Јовановића.

Споменаk, лист за српску младеж са сликама. Власник, издавач и одговорни уредник Иван Мартиновић, учитељ. Год. VIII. Број 3. са овим садржајем: препиру са овим садржајем! Препиру се... (пјесма са сл.), Поп Лука Поповић. — Материн савјет. Приповиједа српској дјечи: Душан Ђурић учитељ. — Код болеснице (пјесма са сл.) Кечкић. — Шарац и мухе. Прича Јелица Беловић — Бернадиковска. -- Школа и наука (пјесма), Миладин К. Николић — Расимски. — „Био, такс, један старац...“ (пјесма), Чика Васа — Љубисав. — Шетња старога човјека, одломак. — Мала Милка (пјесма са сл.) — Зрнца с бројанице живота и искуства. Ниже их за одраслију омладину: Поп Лука Поповић. — Дјецо мала! (пјесма), Перивој. — Кратке приче. Приповиједа младежи српској Јован М. Удицки срп. нар. учитељ. Из живота (пјесма, превод), Коста Д. Ђонин, учитељ. — Прољеће је... (пјесма), Витомир. — Савјет Српчету (пјесма), Крајишник. — Споменков вјесник. — Дјечији добротвори. — Разно. — Нове књиге и листови. — У доколници: 1. Загонетка за награду; 2. Аритмогрифт. —

Ријешене. — Одговори и поруке. „Споменак“ излази првог дана сваког мјесеца на цијелом табаку. Претплату, рукописе и све што се односи на уређивање и издавање листа треба слати: Ivanu Martinoviću uredniku. Рапчево (Угарска). Цијена је „Споменку“ на цијелу годину за Аустро-Угарску, Босну, Херцеговину и Црну Гору 2 круне (1 фор.), за Србију 2¹/₂ дин. а за остале земље 3 круне.

„Гласник“ земаљског музеја у Босни и Берцеговини. Књига 1. Г. XII. *Садржај*: Др. Ф. М.: Дукљанска краљевина. — Др. Јосип Прајидл-бергер. (Са 6. сл. у тексту). — Теодор Иппен: Старе црквене рушевине у Албанији (са 15 сл. у тексту). — Вејсил Турчић: Градина на врелу Рапе, прозорског котара. (Са 6. табл. и 50 сл. у тексту). — Др. Оскер. Ховорка пл. Здерас: Народна мевicina на полуотоку Пељешцу у Далмацији. (Са зсл. у тексту). Различито. — Уредништво: Једанајести археолошки конгрес у Кијеву. — Уредништво: Орнитолошки састанак у Сарајеву од 25. до 29. септембра 1899.

Лист се штампа ћирилицом и латиницом. Четири књиге „Гласника“ чине једн. годиште. Годишња цијена с поштанином у к. (2 фор.) Поједине књиге стоје с поштарином 1. к. 60. х. (80 новч. (дописи и новчане пошиљке управљају се на земаљски економат као администрацију Гласника земаљског музеја.

„Гласник“ православне далматинске цркве. Издавалац и уредник Протопр. Ђорђе Поповић. Год. VIII. Бр. 2.

Садржај: Протопротодјак у недјељу православља. Говорио у задарској цркви синђел Јеротеј Цвијетић. — О васпитању. — Одговори на питања из пастирске службе. — Црквене вјести. — Стеван Калинић; Нићифор Дучић.

„Гласник“ издава свометром сваког мјесеца на 16 страна. Претплата, огласи и остала писма шаљу се уредништву „Гласника“ у Задар. Цијена је листу 6 кр. на годину. За стране земље 9 франака у злату.

„Нада“ за поуку, забаву и умјетност, Број 6. Год. VI. У Сарајеву, 2 марта 1900. Цијена с поштарином за све државе 12 круна (6 фор.) годишње, а 3 фор. на по дрве.

Садржај 6 броја: Иво Чипико: На мору (наставак). — Heres de la Marоја: Из књиге „Voseadoro.“ — Др Ђ. Шумли: Једно столеће међу Хрватима (свршетак). — А. Г. Матош: Игласто чељаде — Рихард Каталинић-Јеретов: У руци. — Др Тугомир Алауповић: Хрватске народне цјесме (наставак). — Божидар Черовић: Тата (свршетак). — Др Милан Шеноз: На далеком сјеверу (наставак). — D' Annunzio: Ја у борби хрлм. Прево Никола Остојић. — Уз наше слике. — Смотра. — Књижевност. — Дописница уредништва.

Од слика има 9 и 2 прилога. Дописи и новчане пошиљке за пошиљке за претплати шаљу се: Земаљском економату, као Администрацији „Наде.“

„Škola.“ Лист за учитељство и пријатеље школства. Издаје и уређује Стјепан Широла Бр. 3. Год XI.

Садржај: Како се шири образованост на западу. Написала Јелица Беловић. — Берналз ковска. — Дом и школа. Написао Вицко Дорбић. — Биљешке. Написао Јулије Варжичка. — Из хрватског сабора. (По стенограф. записнику.) — Стање школства у бившој војној Крајини год. 1837. Написао Богдан Крчмарић. — Једнака плаћа. Написао Даворин Трстенак.

— Наша писма. Емил Александер Ивановић. — Њижевност. — Вјесник. — Обавијест.

„Skola“ излази првога свакога мјесеца. Годишња јој је цијена 4 к., на пол. године 2 к., а за иноземство 60 фил. (30 н.) више. Претплата се шаље уредништву у Карловцу.

Школски лист. Издаје и уређује Никола Ђ. Вукићевић. Број. 2. Год. XXII.

Садржај: О васпитању у хришћанском духу (наставиће се), Ст. С. Илкић. — Дјечији злочин. По др. В. Рајну и Е. Шолцу (наставак.) — Говор, што га је о светом Сави 1900. год. у женској учитељској школи сомборској држао Јован Живојновић професор (свршиће се.) — † Милан Стојишић редовни професор сомборских српских учитељских школа. Ст. С. И. — Некролог. — Школске власти. — Разно.

„Школски лист“ излази један пут у мјесецу. Претплата је на цијелу годину 3 круне, а за Србију 4 дин. Учители са мањом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цијене. Дописи и предплата шаљу се: уредништву „Школског листа“ у Сомбор (Аустро-Угарска.)

„Зорица“, дјечије новине. — Уредник Мих. Сретеновић, учитељ. Власник „учитељско удружење“. Бр. VI. Год III. У Биограду. Фебруар Год. 1900.

Садржај: Српској краљевини (пјесма) од Ј. — Његово Величанство Краљ Србије Александар I, (са сликом). — Илија Бирчанин и хајдуци, проф. Анд. Гавриловић. — Српска мајка (пјесма), М. Св. В. — Мртва тица (пјесма са сл.), Дим. Дигорић. — Какобило Дабило, Д. Ј. П. — Млеко. П. Х. Шмиди Воја Р. Младеновић. — Прича о младој Иви (пјесма са сл.), Срет. — Иочинили кућу, Војин Милорадовић. — Часовник (пјесма). по њемачком Момчило. — Дјечије народне умотворине (наставиће се). — Загонетка (пјесма). по њемачком Момчило. — Не могу лагати. С. њемачког Влад. К. П. — Награђено поштење. По француском Влад. М. Прокић. — Биљешке Себуси (3), рачунски задатак, два питања. — За награду. — Добротворка. — Решења из 5. броја.

Година „Зорице“ почиње и свршава се са школском годином. Излази један пут мјесечно на читавом табаку са неколико слика. Цијена јој је за Црну Гору 1. фиор. или 2. круне.

„Тежак.“ Илустровани гласник српског пољопривредног друштва. Излази неђељно. Цијена за Црну Гору 10 франака. Срп. пољоприв. удружења и њихови чланови, добијају лист за 6 фр., а такође и срп. земљорад. задруге и читаонице.

Преглед: 9. бр.: Машине за сортирање зрна. — Српски сиреви. — О увођењу и побољшању неких привредних грана (свршетак). — Питање о уређењу утрима и о подјели и ограничавању шума. — Биљешке. — Гласник. — Обзнање. — Огласи.

„Ручни рад.“ Илустровани педагошки лист, орган, друштва за ручни рад у школи. Власник и уредник Јов. С. Јовановић свеска за фебруар. Год. III. Излази мјесечно на 1½ табак у свескама (осим јула и августа.). Цијена је 3 дин. годишње.

Преглед: 2. броја: Аперо Ђорђевић, министар просвјете и црквених послова (са сл.). — Чланци и расправе: Важност ручног рада у школи. — Практична упуства: Плетарство. — Кратке вијести: Ђачка радионица у Петровцу; — На Теразијама. Шведска. — Њемачка. — Рад друштва

за ручни рад у школи. Записник рада П. редов. скуп. удруж. за увођење ручног рада у мушкој школи. — Биљешке.

Vjestnik kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arhiva. Уређује Др. Иван Бојничкић Кнински. Година II. Свезак I. 64 стр. вел. 8-не. Загреб 1900. Тисак краљ. земаљске тискарне. Излази у четворогодишњим свесцима по 4. таб. Цијена 6 крума на годину.

Садржај: Е. Laszovski, податци о копривници у средњем вијеку. — Др. Лука Јелић, задарски биљешнички архив. II. Регистар „Kveste de Garaolb r. 1289. до год. 1290 (наставак). — Миле Магдић, Регеста неких исправа XIV вијека, које је преписао Фрњевац Felice Bartoli. — Др. М. М. Новак, регулација лукна у жупанији пожешкој год. 1769. — Вјеслав Клаић, Адмирали ратне морнарице хрватске год. 1358. — 1413. — Миле Магдић, десет изворних исправа, које се чувају у архиву трсатскога манастира — В. Парница проти кривотворитеља племенских повеља. — Сваштице. Рукописи и књиге за рецензију шаљу се kr. zem. arkivu u Zagrebu, а претплата kr. zem. tiskari u Zagrebu.

НАЈНОВИЈА ИЗДАЊА САВИЋА И КОМП. БИОГРАД

Најљепши поклоници празницима за сваку породицу, одрасле као и за зрелију мушку и женску младеж.

Изашао је из штампе нов велики путопис под насловом

CRNE GORE ĐURĐE ПУТОВАЊЕ НА СЈЕВЕРНИ ПОЛ

Слике и сцене из поларног живота

написао **Рихард Рот**

— са 9 слика —

Цијена само 2.50 круне.

Ко је прочитао изврено дјело „Стенлијев пут кроз Африку“ тај треба да прочита и ово чувено дјело, јер и једно и друго писао је чувени писац *Рихард Рот*, а и зато, да се види живот на сјеверном полу, који је толика противност животу у Африци.

Сваки, и најобразованији и најпростији човјек, па и младеж треба да се упознају са чудним животом на сјеверном полу наше земље, гдје је вјечити снијег и лед.

Што је главно, ово није проста прича, већ све истинити догађаји, који су познати цијелом свијету.

Пријевод је вјеран и врло јасан, а дјело је веће од „Стенлијевог Пута.

Ко пошаље паре упутницом, добија књиге о нашем трошку.

Каталог свију наших издања шаљемо на захтјев бесплатно. Сва наша издања могу се добити у књижарама г.г. Луке Јоцића у Н. Саду, Свето

зара Огъановића у Ср. Карловцима и Пахера и Кисића у Мостару. У свима мјестима гдје Срби живе, тражимо поштене пошјеренике за наша издања. Ко од г. г. књижара, трговаца, учитеља и свештеника жели да растура наше књиге, нека се са добрим препорукама обрати нама, па ћемо му радо послати наше књиге у комисијон

Поруке за сва дела ваља слати упутницом издавачкој

Књижара Савића и Комп. Земун.

ОТКРЫТА ПОДПИСКА

НА

„БОГОСЛОВСКІЙ ВѢСТНИКЪ“

1900 года

СЪ ПРИЛОЖЕНІЕМЪ

ТВОРЕНІЙ СВЯТАГО ВАСИЛІЯ ВЕЛИКАГО

АРХІЕПИСКОПА КЕСАРІИ КАППАДОКІЙСКОЙ.

Богословскій Вѣстникъ издается Московскою Духовною Академіею ежемѣсячно, книжками въ пятнадцать и болѣе печатныхъ листовъ. Въ 1900 году въ журналъ будутъ помѣщаться переводы святоотеческихъ твореній (толкованіе Св. Кирилла Александрійскаго на Евангеліе отъ Іоанна и сочиненія Св. Никифора Исповѣдника о защите иконопочитанія); изслѣдованія и статьи по наукамъ богословскимъ, философскимъ и историческимъ, составляющія въ болѣеи своей массѣ труды профессоровъ Академіи; обзорнія современныхъ событій изъ первобытной жизни Россіи, православнаго Востока, странъ Славянскихъ и западно-европейскихъ, критика и библиографія. Въ приложеніяхъ къ журналу будутъ продолжаться печатаніемъ автобіографическія записки Высокопреосв. Саввы, Архіеп. Тверскаго, и протоколы Совѣта Академіи. Въ частности для научнаго отдѣла журнала въ распоряженіи редакціи, между другими матеріалами, имѣются полный курсъ лекцій по каноническому праву профессора Императорскаго Московскаго Университа А. С. Павлова († 1898), который (курсъ) въ видѣ отдѣльныхъ, законченныхъ статей и будетъ напечатанъ въ теченіи 1900 года, и лекціи по пастырскому богословію покойнаго Высокопреосв. Сергія, Митрополита Московскаго, значительная часть которыхъ, касающаяся разныхъ сторонъ пастырскаго служенія, также войдетъ въ составъ научнаго отдѣла журнала въ 1900 году.

Въ качествѣ особаго приложенія къ журналу всеѣмъ подписчикамъ Богословскаго Вѣстника, под условіемъ доплаты одного рубля къ подписной цѣнѣ журнала, будутъ даны

третій и четвертый томы твореній Св. Василія Великаго, Архіепископа Кесаріи Каппадокійской

Прим. Новые подписчики на „Богословскій Вѣстникъ“ 1900. года, не имѣющіе первыхъ двухъ томовъ твореній Св. Василія Великаго, могутъ пріобрѣтать ихъ изъ редакціи также за уменьшенную цѣну, именно, рубль пятьдесятъ (1 р. 50 к.) за оба тома (вмѣсто 2 р. 40 к. въ отдѣльной продажѣ.)

Подписная цѣна на Богословскій Вѣстникъ: „Съ приложеніемъ твореній Св. Василя Великаго“: восемь рублей съ пересылкой внутри Россіи, девять рублей за границу.

Безъ приложенія твореній Василя Великаго: семь рублей внутри Россіи, восемь рублей за границу.

Адресъ: Сергіевъ посадъ, Московской губерніи, редакціи Богословскаго Вѣстника.

Подписчики на журналъ съ приложеніемъ 3-го и 4-го тома твореній Василя Великаго 3-й томъ получаютъ съ первой книжкой журнала, а 4-й томъ — при іюльской книжкѣ.

Редакторъ э.-орд. профессоръ Ан. Спасскій.

ПОДПИСКА НА 1900 ГОДЪ
НА ДУХОВНО-АКАДЕМИЧЕСКІЕ ЖУРНАЛЫ
„ЦЕРКОВНЫЙ ВѢСТНИКЪ”
И
„ХРИСТИАНСКОЕ ЧТЕНІЕ”

съ приложеніемъ
ПОЛНАГО СОБРАНІЯ ТВОРЕНІЙ СВ. ІОАННА ЗЛАТОУСТА.

„Церковный Вѣстникъ“ имѣетъ цѣлю удовлетворить потребности всѣхъ образованныхъ людей и прежде всего конечно нашего духовенства.

Въ „Христианскомъ чтеніи“ помѣщаются оригинальныя и переводныя статьи богословскаго, историческаго и назидательнаго содержанія въ которыхъ съ серьезностью научной постановки дѣла соединяется общедоступность изложенія. Съ 1897 года журналъ этотъ выходитъ ежемѣсячно, въ двѣнадцать книгахъ, вмѣсто шести.

Кромѣ того съ 1895 г. редакція приступила къ изданію „Полнаго собранія твореній св. Іоанна Златоуста“ въ русскомъ переводѣ.

Въ 1899 г. выйдетъ въ свѣтъ шестой томъ „Твореній св. І. Златоуста“, въ который войдутъ бесѣды великаго святителя на книгу пророка Исаи, обзоръ св. писанія и проч.

ПОДПИСНЫЯ ЦѢНЫ НА 1900 ГОДЪ:

а) за оба журнала „Церковный Вѣстникъ“ и „Христианское Чтеніе“ съ приложеніемъ 6-го тома „Твореній св. І. Златоуста“ 9 руб., въ изящномъ англійскомъ переплетѣ — 9 руб. 50 коп.

б) отдѣльно за „Церковный Вѣстникъ“ съ приложеніемъ 6-го тома „Твореній св. Іоанна Златоуста“ 6 руб. 50 коп., въ изящномъ англійскомъ переплетѣ 7 руб.; за „Христианское Чтеніе“ съ приложеніемъ 6-го тома „Твореній св. Іоанна Златоуста“, 6 руб. 50 коп., въ переплетѣ — 7 руб.

в) безъ приложенія „Твореній св. Іоанна Златоуста“ за оба журнала 8 руб.; отдѣльно — за „Церковный Вѣстникъ“ 5 руб., и за „Христианское Чтеніе“ 5 руб.

Подписка принимается въ С.-Петербургѣ въ Конторѣ „Церковнаго Вѣстника“ и „Христианскаго Чтенія“, Невскій просп. д. № 182 кв. 1.

мјели су га једнострано: једни су обратили више пажње на спољашњу страну његова учења, други — више на унутрашњу, али и то не потпуно, већ или више на теоријску или на практичну страну тога учења. Међу прве спада историк и војсковођа *Ксенофонт* (445—355 до Рођ. Хр.). Другој категорији припадају оснивачи тако званих *Сократових школа*, а те су:

1). *Мегарска школа*. Оснивач ове школе био је *Евклид* *) из Мегаре, одакле, бојећи се животу, преодјевен у женском одијелу, пребјеже у Атину, да ту слуша Сократово учење. Послије смрти свога учитеља оснује школу, која се прозва по његовом мјесту рођења. Полазећи са Сократовог гледишта о појмовима, као формама непромјенљивог бића ствари, он, уједно с елејцима, одриче биће свега онога, што се не односи к свијету појмова. Постоји само једно непромјенљиво биће, које се не може постићи не чувствима, већ само разумом. Сократ увијек је тежио да одреди појмове, а Евклид признаје појму стварно биће. Уједно са Сократом тврди, да постоји само једино благо, а све врлине сматра само као разна његова назвања. Шта више он иде даље од свог учитеља кад каже, да зло не може постојати, већ да постоји само једино и то једино да је благо. Уопште Евклид својим учењем поново је истакао на рјешавање сва основна философска питања.

Приврженици мегарске школе старали су се, да убиједe своје противнике тим, што су из њихова учења изводили неправилне и привидне закључке. То је била нека философска игра ријечима, чим се особито одликовао мегарик *Евбулид*, који је написао читав низ софизама, међу којима спомињемо: „лажљивац, прегрст зрна и ћелавац.“ Лажљивац н. пр. кад би рекао

*) Овог Евклида не треба узимати у мјесто оног знаменитог Евклида математичара, који је живио доцније на 100 година. —

сам за себе да лаже, пита се, лаже ли он или не? Ако заиста лаже, то бар истинито каже да лаже, дакле говори истину. Прегрст зрна не може постати од једног зрна, ни од два, три и т. д. докле на један пут, кад притуримо њима може бити трихиљадито зрно, видимо да та количина зрна може се сматрати за прегрст, то онда, у овом случају, значи, да оно једно пошљедње зрно чини прегрст (?). Или, узмимо софизам ћелавац; пита се, колико длака треба ишчупати човјеку са главе, па да постане ћелав? Од једне длаке не може оћелавити, ни од двије, три, четири и т. д. док на једном не обуставимо процес чупања и речемо, да је тај човјек већ ћелав. Зар га је оћелавила она пошљедња длака, коју смо му ишчупали? Оваква и њима слична питања служила су им за очигледно разјашњење пријелаза од једног к многом.

Мегарска школа расплођавала се под разним вођама у друге незнатније школе, које нијесу имале у себи животне снаге и самосталног органичког развитка, те су, као такве, брзо и нестале. —

П). *Киренска школа.* Упоредо с Мегарском школом обично стављају Киренску, коју је основао Аристип из Кирене, син богате и знатне породице. Темељито је проучио био Питагорино учење, а доцније, 146 године, дође лично из мјеста свог рођења да слуша Сократову науку. Аристотел сматра га као софисту за то, што је узимао плату за своје учење. Још Ксенофон прича о Аристипу, да је веома тежио за насладом и уживањем; ради овог оставио је био све државне послове и живио је у туђини, у друштву блудница и тирана, како не би себе потчињавао околностима, већ их што више удешавао према својој чежњи за благовањем и задовољством. Слично представнику треће Сократовске школе — Антистену, разрадио је само практичну страну свога учитеља.

Аристип признаје, да се сва наша познања оснивају на осећањима и уједно с Протагором тврди, да се

предмети непрестано мијењају, ушљед чега нас чувства варају, те ништа не можемо знати о битности предмета; зато ако и двојица тврде, да једно исто осјећају, ипак они не могу бити увјерени, да је то заиста тако. Општи називи такође не дају никакве гаранције за истину због тога, што људи, који страдају разливом жучи, умоболни и људи разних нација, означају једним истим именом разне предмете. Исто тако првашња, већ прођена осјећања, субјективно су истинита, а објективно су сумњива. Ушљед оваквог учења Киренци порекли су логику и физику, и признали су, слично осталим ократовским школама, само етику, у смислу практичног учења о владању човјечијем, које се оснива на здравом смислу и опиту.

У овом правцу Аристип положио је темељ *евдемонизму*, т. ј. таквом погледу на живот, по којем се циљ живота налази у насладама и задовољству. А да би се наша душа могла што дуже користити насладама, он ставља као потребан услов уздржљивост, владање собом, умјереност, без које је уживање немогуће. Свака награда, била она тјелесна или душевна, трајна или моментална, морална или неморална, јест благо, јер узвисује наше биће. Сагласно овоме ништа није рђаво, срамотно, безбожно, што само може увеличати награду и задовољство; све што је овом противно, само је мњење и предрасуда. Но ипак Аристип разликује награде по степену и по пошљедицама. Много што-шта, каже он, чини се у почетку као награда, н. пр. пијанство, освета и др., а наскоро затим претвара се у страдање. Душевне награде заслужују првијенство пред тјелесним, зато и треба чинити оно, што доприноси више задовољства, него страдања. „Мудрац влада страстима, но страсти не владају њим; али он не умртвује тијело, већ се разумно користи животом.“ Уопште, Аристип није био ни проповједник морала, ни аскет; у исто вријеме њега не можемо

назвати особитим љубитељем уживања и наслада; умιο је да се наслађује животом, али у исто вријеме знао је и уздржати се наслада. Слобода у свим одношајима — био је његов идеал, хармонија и хуманост — главне особине његова карактера. У овом се баш и показује његов сократизам, или, да га друкчије назовемо, псеудосократизам. Аристип је такође проповиједао, да човјек треба да је закаљен у свему, у чему се приближује својим противницима — цинцима.

Доцније шљедбеници Аристипове школе потпуно су одступили од оног хармоничног и симпатичног учења свога учитеља. Атеист *Теодор* не види ни страдања ни насладе у посебним осјећањима, већ само у у општем расположењу, које се ограничава разумијевањем. Зато, каже он, мудрац не нуждаје се ни у богатству, ни у друговима, ни у отаџбини; много пак нешто сматра се као пријеступ једино ради обуздавања мисли: вјера у богове смјешна је. *Хесеније*, који се својим учењем приближио цинцима, каже, да у животу нема никакве насладе, на основу чега сваком паметну човјеку препоручује равнодушност према свему, која ће га и сачувати од свију страдања. Овим својим учењем он се јавља као представник старог песимизма, који је био узрок многим самоубијствима у Александрији. —

III). *Циничка школа*. Оснивалац ове школе био је *Антистен* († 366), који у зрелијим годинама, пошто је већ основао био софистичку школу, постане ученик Сократов, чијом се личношћу управо занио био. После смрти свога учитеља Сократа, оснује у предграђу атинском Циносаргу школу, откуда његови ученици и присталице, због својег одвратног начина живота, добише име *цинци* (од грчке ријечи *κῶλον*, што значи *пешто*). Сократова врлина и крајња скромност биле су за Антистена вишим идеалом; будући сиромашан и без икаквих права по рођењу, он се добровољно подвргавао суровости годишњих времена, презирао је патри-

отизам, друштво, *) богатство, почasti, насладе, и у свом сиромашном одијелу, са штапом и просјачком торбицом, лутао је по вароши и учио на пијаци Циносаргу, која је насељена била сиромаша. Тај отрцани и нечисти мизантроп осипао би поругама и вријеђао својом непристојном жестикулацијом обично сваког, који би улицом пролазио, тако да га се свако клонио и презирао га. Антистена надмашио је у самопрегоријевању и суровој издржљивости његов вјерни и најмилији ученик *Диоген* из Синопе. Ипак ниједног ни другог не можемо сматрати за глупаке и незналице, јер су обојица написали по неколико дјела. Умјеренији од њих био је *Кратес* и *Змон* из Китиона; пошљедњи својим учењем чини прелазни степен к стојицима.

Антистен развио је начело самопрегоријевања, које је имало у виду да ослободи човјека од свијех потреба, у чему је и видио циљ живота. Његова девиза била је: врлина за врлину, врлина треба да буде једини и коначни циљ свих наших радња; врлина је највише благо. Но тај идеал врлине, којег он види нацртана у лику Сократову, састоји се, по његовом мишљењу, само у немању потреба. Како он учи, врлина се састоји у избјегавању зла, т. ј., насладе и жеља, које нас привезују потребама и уживању. Мудрац је, говори он, сам по себи довољан, „он не зависи ни од чега, равнодушан је према браку, породици и државном заједничком животу, према богатству, части и уживању.“ Из овог негативног Антистенова идеала види се, да је он погрешно и супротно разумио свога учитеља Сократа. Доцнији пак његови шљедбеници, циници, или како их друкчије назваше — капуцини грчког свијета, дошли су у својој екзалтацији до тога, да су

*) Антистен је умро у пуком сиромаштву. Кад га је при пошљедњој његовој агонији Диоген упитао, — да ли му је потребан друг, он му је одговорио: „да ли ће ме друг избавити од ових страдања?“ Диоген пружи му нож, рекавши: „ово ће те избавити.“ „Ја желим ослободити се од страдања, но не од живота,“ — одговори му Антистен. —

почели проповиједати, да је задовољство зло, да ће неко бити прави мудрац с врлинама само онда, ако се потпуно одрече од свијех наслада, потребâ и жеља не само материјалних, но и душевних. Сагласно свом начелу, они су и ријечју и дјелом устајали против раскоши и распуштености, и натјецали су се један с другим, ко ће доћи до вишег самопонижења; све науке, па шта више и саму философију, презирали су и сматрали као зло; пошљедњу признаје у толико, у колико га је она научила живјети у друштву самог себе. Одовуда је природно, што се циници нијесу потчињавали ни најобичнијим правилима пристојности и друшвених обичаја, те су на пошљетку устали били, бар принципијално, шта више и против грађанског закона, желећи замијенити грађански и цивилизовани живот првобитним, природним стањем, *) а патриотизам космополитизмом; ова пошљедња њихова тежња имала је свог великог значаја. Такође циници били су противници политеизма; они нијесу признавали богове, који се могу умилостивити жртвама и молбама; оракуле и мистерије исмијавали су. Уопште учење циника било је онај исти субјективизам, онај исти принцип индивидуалне аутономије, које су проповиједали софисти; на кратко — то је била револуција, која је пријешла била од теорије на практику. Што се тиче самог учења циника, то оно је било тако ниско, да, узето само по себи, не би заслуживало да дође у философију; његов значај у историји философије чисто је негативни.

Ипак сви циници у ствари нијесу били онакви радикали, каквим се представљају. Много што о њима треба разумјети више као подсмјех народни, који је природно склоњен за преувеличање и карикатуру. Као образац цинизма обично се узима Диоген Синопски, који је до крајности довео био Сократове појмове.

*) Н. пр. одобравали су једење човјечијег мяса и блудство једино зато, што повраћање у првобитно природно стање сматрали су као виши идеал. —

Учио је, да у колико је човјек ближе к самоубијству, у толико да је и ближе врлини. Једина одјећа био му је уски плашт, а од покућства имао је само здјелицу, тољагу и чашу за пиће, коју је доцније, кад је видио неко дијете гдје пије воду рукама, бадио, као ствар непотребну. Тијело је сматрао правом тамницом за душу, зато се старао умртвљавати га разним начинима; хранио се сировим месом, а живио је у бурету. Јавно је вријеђао и презирао сваку идеју друштвене пристojности, вршио је н. пр. све животне потребе јавно, доказујући, да све треба чинити отворено, што само по себи није непаметно. Његов сурови и одвратни начин живота, због којег га народ прозва „псом,“ (а Платон „манитим Сократом“) проузроковао му је смрт у деведесетој години: појео је био сирову ногу од бика. Религиозно пак вјеровање Диогеново појашњује се причањем, да кад је једном тешко оболио био, обећа својим друговима придијети жртву Дијани; сјутра дан пошао је у храм, ухватио уш на глави и распрштио је на олтару Дијане.

Из већ наведеног учења непотпуних Сократовских школа видимо, да су све три једностране и недодшљедне. Тако, Мегарци учили су, да је само једно више благо, а међу тим они су пали у празну игру ријечи; Киренци тежили су за неком разумном насладом и уживањем, и све то свршило се апатијом и песимизмом; циници пак старали су се да буду независни од свега што их окружује, и најпослије бацили су под ноге свако знање и постали робови спољашњих форма. Ипак те школе покренуле су многа питања, са којима ће имати посла доцнија филозофија. —

§ 34. Платон.

Платон (што значи *широки*), испрва се звао Аристокл, родио се у Атини 427 г. од аристократске породице. Његов отац Аристон води своје поријекло од Кондра, а мајка Перектиона од Солона. Рођење

Платоново, као човјека особитих својстава и бесмртних философских учења, старина је завила легендарним измишљотинама. Предање каже, да га је мајка, још као дјевојка, непорочно зачала помоћу Аполона, који је и открио Платоново поријекло Аристону баш онда, кад се овај спремао да се ожени са Периктионом. Рођен у средишту грчке образованости и радности, Платон је добио изврсно васпитање, а и од природе одликовао се необичним даром. У његовом лијепом и снажном тијелу, које је једнако укрепљавао гимнастичким вједбањем, боравио је дубоки ум, чврста воља и пјесничка душа. Баш у дане младости Платонове спада онај жалосни период Атинске историје, кад Лакедемоњани, послје дуге опсаде, на јуриш освојише варош, разорише њене зидове и установише владу тридесеторице тирана, међу којима је био и стриц Платонов Критије. Деспотизам њихове владавине изазвао је код Платона тврђу к политици, као год и влада шљедече демократске тираније. На чију управу он је био особито огорчен због смртне осуде милог му учитеља Сократа. Најприје је био ученик Кратила, шљедбеника Хераклитове школе, а у 20-ој години (од 407 г.) са највећим одушевљењем почео је да слуша Сократово учење, увијек стојећи у блиском пријатељству са својим учитељем. То обучавање код Сократа трајало је осам година; али поред овога он се у исто вријеме упознавао и са учењима разних сувремених му философа — мегараца, елејаца, софиста и других. Но више свега он је цијенио Сократа; његов праведан живот и мученичка смрт били су за Платона идеалом мудраца, о чијој је личности он дубоко размишљао. Послје Сократове смрти, коју Платон није могао да откупи никаквим новцима, он, потресен до дна душе, оде (399 г.) у друштву других сократоваца на подуже путовање по разним земљама, да се упозна са разним другим философским учењима својег вијека и да се у исто вријеме ослободи опасне тадашње атинске политичке атмосфере, те да на овај начин,